CATONIS
DISTICHA
DE MORIBUS:

CUM
SCHOLIIS *DES. ERASMI*
ROTERODAMI.

Charles North

Adjecta sunt,

Dicta Græca Sapientum, interprete Erasmo Roterodamo.

Eadem per Ausonium, cum Erasmi doctissimâ enarratione:

Mimi Publiani ex ejusdem Erasmi restitutione, cúmque Scholiis ejusdem.

Isocratis ad Demonicum Oratio Parænetica, longè ad juventutis mores ritè formandos utilissima.

Omnia summâ curâ, diligentiáque excusa.

Charles North

LONDINI,
Typis *M. F.* Impensis Societatis
Stationar. 1641.
Cum privilegio.

LIBELLUS ELEGANTISSIMUS qui inscribitur CATO, de præceptis vitæ communis, ERASMO Roterodamo *castigatore & interprete.*

Præfatio cum brevissimis præceptis.

CUm animadverterem quàm plurimos homines graviter errare in via morum, succurrendum & consulendum eorum opinioni fore existimavi, maximè ut gloriosè viverent, & honorem contingerent. Nunc te, fili charissime, docebo quo pacto mores animi tui componas. Igitur præcepta mea ita legas, ut intelligas: Legere enim & non intelligere, negligere est.

Itaque, *Deo supplica. Parentes ama.*

Prima pietas est in Deum. Proxima in parentes.

Cognatos cole.

Tertia in reliquos cognatos. Supplicamus Deo sacrificiis. Amamus parentes, dum observamus & obsequimur. Colimus cognatos officiis & consuetudine vitæ.

Magistrum metue.

Olim dabatur ingenuis pueris pædagogus, quem verebantur, hunc magistrum vocant. Et animadverte verborum proprietatem. Deo supplicandum est: Parentes amandi: Cognati colendi: Magister metuendus.

Datum serva.

Quod tuæ creditum est fidei, id serva veluti depositum.

Foro te para.

Id est, his artibus te exerceas, ut possis in foro versari, hoc est, in causis agendis. Nam hic olim erat primus gradus ad honores summos. Legi in quibusdam vetustissimis codicibus (*foro pare*) id est, accommoda te rebus præsentibus, quemadmodum dicimus (*uti foro*). Cum hoc interpretamento consentit Græcus *Planudes*, neque dubium est, quin hæc sit germana lectio.

Cum bonis ambula.

Cum optimis habeto consuetudinem. Nam primùm talem te judicabunt, cum qualibus conspexerint te consuetudinem agere, deinde bonorũ convictu, reddêris melior.

Ad consilium ne accesseris, antequam voceris.

Nè ingeras teipsum alienis negotiis, sed accersitus accedas.

Mundus esto.

Id est, neque sordidus, neque luxuriosus, sed eleganti munditie.

Saluta libenter.

Conciliat enim ea comitas & affabilitas multorum benevolentiam, & alit partam.

Majori cede.

Id est, noli certare cum potentioribus.

Minori parce.

Id est, noli sævire in eos qui sunt te inferiores, sed illis concede nonnihil.

Rem tuam custodi.

Nè profundas temerè facultates tuas, nè vel turpiter egeas, vel turpiùs rem pares.

Verecundiam serva.

Id est, serva te incontaminatum ac purum ab inquinamentis libidinum: Castum enim verecundum dicitur: est autem ætatis flos his periculis obnoxius.

Diligentiam adhibe.

Cura in omni re plurimùm valet. Negligentia semper comitem habet infelicitatem.

Libros lege.

Nam ex his citò discitur, quod longo vitæ usu vix assequi queas.

Quod legeris memento.

Nam quidam onerant se lectione, alia super alia ingerentes, neque quicquam insculpunt memoriæ.

Familiam cura.

Domestica negotia tibi curanda sunt, non aliena.

Blandus esto.

Id est, comis in congressu.

Irasci abs re noli.

Nè sis morosus. Nam omninò non commoveri, stipitis est potiùs quàm hominis.

Neminem irriseris.

Est enim argumentum arrogantis stultitiæ. *Vel,*

Miserum nè irriseris.

Sic enim quidam codices habent, hoc est, animi vitia rideri merentur, calamitas misericordiam meretur potiùs quàm risum.

Mutuum dato. Cui des videto.

Est quidem aliquando danda pecunia mutuò; sed non quibuslibet, sed reddituris bonâ fide, sed dignis officio, denique iis, quibus non graveris & dono dare.

Judicio adesto.

Adsunt advocati: & id olim erat officium præcipuum in amicos, adesse judiciis.

Convivare rarò.

Sæpiùs vocare ad conviviũ, exhaurit substantiam; sæpiùs ire ad convivium, sordidum est: at rariùs utrumq; facere, humanitatis est.

Quod satis est dormi.

Hoc est, non ad voluptatem, sed ad necessitatẽ naturæ.

Jusjurandum serva.

Non est temerè jurandum: quod autem juraris, præstandum est, nisi scelus sit, quòd jurâris.

Vino te tempera.

Esto moderatus in vino; vel abstine à vino: nam adolescenti dare vinum, est oleum igni addere.

Pugna pro patriâ.

Pugnandum est, non pro quavis re, sed pro defensione patriæ. Nam, *Carum* more, mercede pugnare turpissimũ est, & plus quàm gladiatorium.

Nihil temerè credideris.

Id est, nè facilis sis ad credenda quævis quæ dicuntur.

Tu te consule.

A teipso pete consiliũ, qui te tuáq; optimè nôsti. *Aut,*

Tutò consule.

Id est, cave à consiliis periculosis, tuta consilia sequere. Nam duplex est lectio.

Meretricem fuge. Literas disce.

Ætas enim prima, studio literarum, optimè coërcetur à scortis.

Nihil mentiri debes.

Turpe in puero ingenuo omne mendacium.

Bonis benefacito.

Beneficia non sunt conferenda nisi in bonos: alioquin pereunt.

Maledicus ne esto.

Id est, à convitiis tempera, neq; carpas vitâ alicujus.

Existimationem retine.

Bonam famam tuere, ne perdas: perit enim facilè, at non facilè sarcietur.

Æquum judica.

Id est, non ad lucrum, aut ad gratiam: sed ad regulam æquitatis.

Parentes patientiâ vince.

Ferendi sunt parentes, etiam iniquiores.

Beneficii accepti memor esto.

Nam dari pulchrum est obliviſci: Accepti verò meminisse decet.

Ad prætorium stato.

Multa enim discuntur in agendis causis.

Consultus esto.

Id est, calleas scientiam, & morem juris, ut possis amicis opitulari.

Vtere virtute.

Non viribus, neque dolo.

Iracundiam tempera.

Ante monuit non esse iracendum sine causâ. Nunc admonet justam etiam iram moderandam esse.

Trocho lude. Aleas fuge.

Trochus convenit pueris. Alea infamis erat & apud Gentiles; nunc principum Christianorum lusus est, imò quo-

quorundam etiam sacerdotum deliciæ.

Nihil ex arbitrio virium feceris.

Tyrannicum enim est respicere quantum possis, non quantum liceat.

Minorem te non contempseris.

Nè fastidias inferiorē te: quod est elati, non cordati.

Aliena concupiscere noli.

Esto contentus tuis.

Conjugem ama.

Ut omnium fortunarum sociam.

Liberos crudi.

Filios castiga & institue.

Patere legem quam ipse tuleris.

Quam conditionē præscribis aliis, eadem utere ipse in (alios.

Pauca in convivio loquere.

Ut sit aliis etiam loquendi locus.

Illud stude quod justum est.

Quod turpe factu est, id nè affectes.

Amorem libenter ferto.

Odium omnibus modis fugiendum est: amor amplectendus. Etiamsi quis parum dignus est, qui redametur, tamen amari te patere.

Distichorum De Moribus. Lib. I.

Præfatio.

Dei cultus præcipuus. I.

SI Deus est animus, nobis ut carmina dicunt,
Hic tibi præcipuè sit purâ mente colendus.

Vulgus existimabat Deum placari victimis pecudum, rebúsq; corporeis, verùm cùm Deus ipse sit animus, hoc est, mens, non corpus; & consentaneū est simile gaudere simili; nimirùm potissimùm colend' est puritate mentis. Quin & hodie vulgus Christianorum corporeis quibusdam ceremoniis colit Deum, cùm gratissimus cultus sit animi pietas. Tales enim adoratores quærit Pater qui in spiritu adorent, cùm ipse sit Spiritus. Nulla gratior pietas Divis, quàm si vitā illorū imiteris; hoc est, tolerantiam,

tiâ manſuetudinem, caſtimoniam: atq; hæc animi ſunt. (*Animus eſt Deus*) Fac quantum potes à corpore te abducas, & ad illum quantum potes accedas, & gratiſſimũ immolaris ſacrificium. (*Purâ mente*) Nam vulgus lotis manibus ac pedibus ad ſacrum accedebat. Tu mentem purga: hujus ſordes Deum offendunt, qui videt ea quæ ſunt in animo, non in corpore. (*Si Deus*) *Si*, hîc non dubitantis eſt, ſed ratiocinantis. (*Vt carmina*) Nam *Virg.* in ſexto *Æneid.* Deum Spiritum & mentem vocat. (*Præcipuè*) Ut intelligas non damnari cultum corporalem, ſed hunc tamen, nempè animi, eſſe Deo gratiſſimum.

Somnolentia vitanda. II.

Plus vigila ſemper, nec ſomno deditus eſto:
Nam diuturna quies vitiis alimenta miniſtrat.

Senſus eſt, cùm vita vigilia ſit, (juxta *Plinium*) cavendum eſt, nè maximam vitæ partem ſomno perdamus; præſertim cùm è ſomnolentia vitia multa naſcantur & corporis & animi.

Cohibenda lingua. III.

Virtutem primam eſſe puta compeſcere linguam:
Proximus ille Deo, qui ſcit ratione tacere.

Prima, id eſt, ſumma maximáque virtus eſt moderari linguã, nè quid temerè loquaris. Deus enim, qui ſapientiſſimus eſt, rarò loquitur, & non niſi neceſſaria, cùm nihil non videat, nihil non intelligat. Itaque proximus eſt Deo, qui ſapienter & animi judicio novit tacere.

Sibi ipſi conveniendum eſt. IV.

Sperne repugnando tibi tu contrarius eſſe:
Conveniet nulli, qui ſecum diſſidet ipſe.

Qui ſecum ipſe pugnat, nec ſibi conſtat, huic cum aliis convenire non poteſt. Hoc eſt, qui moribus eſt inæqualibus, nec ullo certo vitæ inſtituto, is non eſt aptus ad aliorum conſuetudinem.

Nemo temerè culpandus. V.

Si vitam inſpicias hominum, ſi denique mores,
Cùm culpent alios, nemo ſine crimine vivit.

Mortales aliorum notant vitia, ſua non vident: cum nullus

nullus vitiis careat, si quis propriam vitam ac mores proprios excutiat.

Utilitas divitiis anteponenda. VI.

Quæ nocitura tenes, quamvis sint chara, relinque:
Utilitas opibus præponi tempore debet.

Aliquoties expedit in loco res chariſſimas abjicere, ſi periculum adferant, veluti gemmas & aurum, quò vita ſit in tuto; aut voluptates, quò valetudini conſulamus. Non enim voluptates ſpectari debent, ſed utilitas.

Mores pro tempore mutandi. VII.

Conſtans & lenis, ut res cunque expoſtulat, eſto:
Temporibus mores ſapiens ſine crimine mutat.

Pro tempore licet alios atque alios mores ſumere, ut modò gravis ſis, modò lenis, hoc eſt, placidus ac remiſſus pro re, próque loco. Vide num legendum ſit *levis* pro *lenis*, quod magis reſpodet ad *conſtans*, ut ſit ſenſus, Aliquando perſiſtendũ in ſententiâ, aliquando mutandum conſilium pro tempore. Porrò verſus conſtabit ſi legas: *Conſtans & levis, ut res cunque expoſtulat, eſto.* Neq; dubitem affirmare hanc germanam eſſe lectionem.

Uxori non ſemper aſſentiendum. VIII.

Nil temerè uxori de ſervis crede querenti:
Sæpè etenim mulier, quem conjux diligit, odit.

Illud uxoribus fermè peculiare eſt, ut maritos inſtigent in ſervos: unde monet, nè temerè fidem habeant hujuſmodi querelis.

Inſtandum correctioni amici. IX.

Cumque mones aliquem, nec ſe velit ipſe moneri,
Si tibi ſit charus, noli deſiſtere cœptis.

Non ſatis eſt leviter admonere peccantem amicum: urgendus eſt, inſiſtendũ eſt, ut vel improbitate vincas, ſi quid erit quod ad famam illius aut ſalutem pertineat.

Stulti verbis non vincuntur. X.

Contra verboſos noli contendere verbis:
Sermo datur cunctis, animi ſapientia pauci.

Si cum cordatis agas, non eſt opus multis verbis. Si cum ſtulto, fruſtrà contendis, propterea quòd ſtultitia

verbo-

verbosissima sit.

Amicus sibi quisque. XI.

Dilige sic alios, ut sis tibi charus amicus:
Sic bonus esto bonis, ne te mala damna sequantur.

Sic amicis utere, ut ipse tibi sis proximus. Sic aliis benefac, tibi ipse ne noceas. In priori versu est venusta redditio similium in *Dilige* & *Amicus*. In secundo contrariorum in *Bonis* & *Mala*.

Rumores spargere vetitum. XII.

Rumores fuge, ne incipias novus author haberi:
Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Nè quid in vulgo sparseris, propterea quòd rumor sæpenumerò in ejus caput recidit, à quo profectus est. Si rumor nil habet periculi, tamen nihil nocet silüisse; si quid habet, nocet locutum esse.

Fides aliena non promittenda. XIII.

Rem tibi promissam certò promittere noli,
Rara fides idcò est, quia multi multa loquuntur.

Noli certò promittere quicquam, alieni promissi fiduciâ. Quod in te situm est, id præstare potes: alienam fidem præstare non potes. Et vulgus hominum, ad pollicendum facillimum, in præstando sæpè fallit.

Judex quisque sui. XIV.

Cùm te quis laudat, judex tuus esse memento:
Plus aliis de te, quàm tu tibi credere noli.

Nè teipsum æstimaveris aliorum laudatione, sed tuâ ipsius conscientiâ. Te ipsum interroga qualis sis; & si animus tibi responderit te longè alium esse, quàm hic aut ille te facit, magis credere debes tibiipsi, cui ipse notior es, quàm aliis.

Beneficiorum ratio. XV.

Officium alterius multis narrare memento,
Atque aliis cùm tu benefeceris, ipse sileto.

Beneficii accepti meminisse oportet, obliviscì dati. Qui dat beneficiũ, ejus est dissimulare se dedisse, ne commemorando videatur exprobare; ejus qui accipit, est passim prædicare, ne videatur ingratus & immemor.

Senio

Senio benè gesta referenda. XVI.

Multorum dum facta senex & dicta recenses,
Fac tibi succurrant juvenis quæ feceris ipse.

Senes qui multa viderunt & audierunt, multorum dicta factáq; solent referre. Sed curandum est, ut ita nos geramus in juventute, ut in senectute succurrat nobis nonsolùm, quid alii rectè dixerint ac fecerint, verùm etiam quid nos ipsi.

Suspicionis labes. XVII.

Ne cures si quis tacito sermone loquatur:
Conscius ipse sibi de se putat omnia dici.

Cùm videris quosdam inter se secretò colloqui, nè statim suspiceris eos malè de te loqui. Nam id signum est hominis malè sibi conscii.

In prosperis, de adversis cogitandum. XVIII.

Cùm fueris felix, quæ sunt adversa caveto:
Non eodem cursu respondent ultima primis.

In rebus secundis, nè quid accidat adversi, cavendum est: solet enim fortuna sæpiùs verti in adversam, & lætis initiis addere tristem exitum. Ergò cùm secundæ res sunt maximè, tum maximè meditandum est, quo pacto adversam fortunam feras; nè si inexpectata venerit & improvisum te oppresserit calamitas, succumbas.

Mors alterius non speranda. XIX.

Cùm dubia & fragilis sit nobis vita tributa,
In morte alterius spem tu tibi ponere noli.

Legendum est hoc hæredipetis, & qui testamentis inhiant. Fit enim sæpenumerò, ut qui mortem alterius expectat, prior ipse moriatur, etiamsi junior aut robustior fuerit. Nam ipsa homins vita fragilis & incerta res est, & quovis casu abrumpitur.

Animus in dono æstimandus. XX.

Exiguum munus cùm dat tibi pauper amicus,
Accipito placidè, plenè & laudare memento.

Munera sunt æstimanda non suo precio, sed animo donantis. Itaque legimus summos Principes aquam manu cavâ hausiam, & malum oblatum summâ cum alacritate

per

perindè ut maximũ munus acceperis. (*Accipito placidè*) alacri vultu, ut ostendas tibi gratũ esse. (*Et plenè*) id est, non malignè, sed candidè, ut præ te feras, p exiguo muncre te multum debere.

Paupertatis tolerantia. XXI.

Infantem nudum cùm te natura creârit,
Paupertatis onus patienter ferre memento.

Cùm natura nudos produxerit, satis intelligere possumus divitias alienas esse; neq; secundum hominis naturam. Si membrum perdas, est fortasse quod doleas; aliquid tui decessit: sin opes auferãtur, aut non contingant, noli valde cruciari. Siquidẽ in his quæ verè sunt hominis, nihilo plus habent reges quàm tu pauper. Vis scire quid verè tuũ sit? Cogita quid habueris, cùm nascereris.

Mors non formidanda. XXII.

Nè timeas illam, quæ vitæ est ultima finis:
Qui mortem metuit, quod vivit, perdit idipsum.

Qui mortẽ timet, non solùm non effugit mortem, sed insuper hoc ipsum vitæ quod datur perdit: nam anxiè vivere, non est vivere.

Amicorum ingratitudo fugienda. XXIII.

Si tibi promeritis nemo respondet amicus,
Incusare Deum noli, sed te ipse coerce.

Nihil est acerbius, quàm amicus ingratus: quod tamẽ si acciderit, non est imputandum Deo, tanquam illius acciderit culpâ; quin potiùs teipsum coerce, nè denuò benefacias ingratis: quidam enim, si benefacientibus fortuna non respondeat, superos incusant, dicentes eos non habere rationem rectè factorum; cùm ejus acciderit culpâ, qui sine delectu contulit beneficium.

Frugalitas. XXIIII.

Nè tibi quid desit, quæsitis utere parcè:
Vtq; quod est serves, semper tibi deesse putato.

Vtere parcè] id est, modicè, non profusè: *quæsitis*] id est, partis. Et ut serves quod habes, semper imaginare tibi deesse, ut semper aliquid addas. Sera autem (ut inquit *Hesiodus*) in fundo parsimonia est.

Pro

Promissio iterata molesta. XXV.

Quod præstare potes, nè bis promiseris ulli:
Nè sis ventosus, dum vis urbanus haberi.

Quod non possis efficere, nè semel quidem est promittendũ, nè temerè facias. Porrò, quod præstare possis, id iterũ atq iterũ promittere jactantiæ est, non humanitatis. Molesta est verbosa promissio, molestior exprobratio.

Ars arte deludenda. XXVI.

Qui simulat verbis, nec corde est fidus amicus,
Tu quoque fac simile: sic ars deluditur arte.

Erga eum qui fuco utitur, tu item contrà utere fuco, & juxta proverbium, *Cretizà contrà Cretẽsem.* Satius est nonnunquã retinere simulatũ amicũ, quàm reddere apertũ inimicũ: id enim fiet, si ostenderis te sentire fucũ.

Blandiloquentia suspecta. XXVII.

Noli homines blandos nimiùm sermone probare:
Fistula dulcè canit, volucrem dum decipit auceps.

Semper suspecta sit tibi blandiloquentia: nec æstimes homines ex benedictis, sed ex benefactis. Insidiatur tibi quisquis admodum blandus est. Memento sic capi & illici aves, videlicet imitatione vocis. Et assentatione maxima pars hominum capitur, cùm adulator sese ad omnes affectus attemperat.

Liberi artibus instruendi. XXVIII.

Si tibi sint nati nec opes; tunc artibus illos
Instrue, quò possint inopem defendere vitam.

Artem, ut habet proverbium, non solum quævis terra, sed quævis etiam alit fortuna: unde certissimũ viaticum est ars; quæ, quocunquè terrarum venias, defendet ab egestate: At nunc vulgus liberos suos divitum aut principis ministeriis dedicat, ubi duo simul maxima discant mala, luxuriam & otium. Porrò, quod hîc præcipit pauperibus esse faciendum, id ego suaserim divitibus quoque, ut liberos suos jubeant artem aliquam discere, unde geminum commodũ consequantur. Primũ prima illa ætas artificio occupata, longè paucioribus inficietur vitiis: deindè si fortuna abstulerit opes, non

erit

erit cur vel mendicent, vel ad sordidas aut fœdas artes adigantur, putà, turpe ministerium aut militiam.

Res quomodo æstimandæ. XXIX.

Quod vile est, charum; quod charum, vile putato;
Sic tibi nec parcus, nec avarus habeberis ulli.

Quod vulgus magni facit, tu contemne: quod vulg' negligit, tu magni facito; ità fiet, ut nec tibi sis parcus, (audebis enim uti, quæ non magni facis) neq; cuiquam videaris avarus, cum non expetes avidè, neque servabis attentè, quæ cupiunt illi. Vulgus plurimi facit divitias, minimi facit probitatem & eruditionem. Tu inverte æstimationem. Res autem cuique tales sunt, qualis est de his opinio. Vulgus lautam putat rem pavonem aut rhombum; tu contrà, vilem rem putato; & puta rem esse lautissimam, ovũ gallinæ recens, lactucam, pullũ gallinaceum. Ita nec tibi videberis sordidus, cum habeas lauta tuo judicio, nec aliorũ expetes lautitias, q̃ tibi viles sunt.

Culpata non facienda. XXX.

Quæ culpare soles, ea tu ne feceris ipse:
Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Turpe est committere te, quod doces alios non esse committendum. Vita turpis abrogat auctoritatẽ docenti.

Concedenda petenda. XXXI.

Quod justum est petito, vel quod videatur honestum:
Nam stultum petere est quod possit jure negari.

Quod inhonestum est, à nemine petendum est. Nullus enim debet cuiquam in re turpi morem gerere. Aut sic, quod injustum est, id est, quod non debetur, jure negari potest. Ergò non à quovis petas, sed ab eo cujus officium est præstare quod petis: nec quidvis, sed quod cum honestate conjunctum est. Nam id petitur aliquando, & ab his, qui non debent.

Nota ignotis non commutanda. XXXII.

Ignotum tibi nolito præponere notis,
Cognita judicio constant, incognita casu.

Nè facilè commutes nota cum ignotis, puta amicum, vel rem, vel vitæ genus; notis enim commodiùs uteris, de

quibus

quibus judicare potes: quæ si bona sunt, rectiùs utêris, si mala, faciliùs tolerabis: quandoquidem juxta *Plautum*, Nota mala, mala non sunt. Ignota verò cujusmodi futura sint, incertum est. Fit autem sæpenumerò, ut quæ in expetendo putâris prima, in experiendo repudies.

Dies quisque supremus putandus. XXXIII.

Cùm dubia incertis versetur vita periclis,
Pro lucro tibi pone diem, quicunque laboras.

Planudes Græcus legit, *in certis*, ut sint duæ dictiones. Cum igitur vita per se incerta versetur in periculis incertis, unumquemque vitæ diem in lucro deputa: unusquisque enim dies poterat esse ultimus, & incertum erat an tibi contingeret. Ergò in tot vitæ periculis, quicunq; dies non eripitur, is in lucro est deputandus. (*Quicunq; laboras.*) id est, quicunq; solicitus es, & angeris hujus vitæ malis. Tametsi (ut dixi) non ignoro *Planudem* secus exposuisse. Sed non est sententia illum per omnia sequi. Nam mihi magis probatur, ut legamus *incertis* unica dictione, ad hunc modum: (*cùm vita dubia versetur*) id est jactetur (*incertis periculis*) id est, casibus. Nam pericula, hoc minùs à nobis vitari possunt, quòd incerta sunt. Vitâsti naufragium, non vitâsti ruinam: Vitâsti bellum, incidis in latrones: Vitâsti pestem, morderis à viperâ. Mille periculis obnoxia est hominis vita, atque his quidem incertis, & ob id inevitabilibus.

Obsecundandum amicis. XXXIV.

Vincere cùm possis, interdum cede sodali,
Obsequio quoniam dulces vincuntur amici.

Nihil hoc Disticho elegantius fingi potuit. Obsecundandum aliquoties amicis, & de tuo jure concedendum. Siquidem ea facilitas ac morigeratio retinet amicos in amicitia. Contrà, quidam, dum obstinatè rixantur de lana caprina, malunt amicitiam rescindere, quàm ulla in re obsequi animo amici.

Amicitiæ mutua officia. XXXV.

Ne dubites, cùm magna petas, impendere parva:
His etenim rebus conjungit Gratia charos.

Amici-

Amicitia conſtat officiis mutuis, & juxta proverbium *Manus manum fricat.* Gratiam hîc vocat Deam benevolentiæ. Amicitia rixas odit. XXXVI.

Litem inferre cave cum quo tibi gratia juncta eſt.
Ira odium generat, concordia nutrit amorem.

Cavendũ eſt, nè per iracundiam lis incidat cum amico; propterea quòd ex jurgio reſident in animis veſtigia quædã, quæ benevolentiam vertunt aliquoties in odium, & non optimè coire ſolet ſemel reſciſſa concordia. Ergò moroſitas omnis & aſperitas debet abeſſe amicitia.

Caſtigatio ſine ira. *XXXVII.*

Servorum ob culpam cùm te dolor urget in iram,
Ipſe tibi moderare, tuis ut parcere poſſis.

Nè punias ſervum aut diſcipulum, quamdiu ſenſeriſte irâ commotum (peſſimus enim autor rerum gerendarũ ira) ſed priùs temperes animo tuo, ut ſedatâ iracundiâ, vel ignoſcas, vel mitiùs punias. Ita Philoſophus quidam, *Punirem te*, inquit ſervo, *ni iratus eſſem.* Et *Plato* ſublato in ſervũ baculo, rogatus quid ageret, *Ego*, inquit, *caſtigo hunc intemperantem*: ſeipſum ſignificans irâ concitum.

Patientiâ vincere. *XXXVIII.*

Quem ſuperare potes, interdum vince ferendo:
Maxima enim morum ſemper patientia virtus.

Maximi animi eſt, cùm poſſis vincere, pati tamen ut vincaris, & negligere adverſarium. Hâc virtute inter morales non eſt alia præſtantior.

Quæſita ſunt conſervanda. *XXXIX.*

Conſerva potiùs quæ ſunt jam parta labore:
Cum labor in damno eſt, creſcit mortalis egeſtas.

Facilius ac tutius eſt ſervare quod tuo labore quæſitũ eſt, quàm ſarcire quod profuſione diminueris ac detriveris: cùm enim laboratur, integrâ re, facilè defenditur inopia; verùm cùm laboratur in damno ſarciendo, increſcit & obruit nos egeſtas.

Conſulendum tibi imprimis. XL.

Dapſilis interdum notis, charis, & amicis,
Cùm fueris felix, ſemper tibi proximus eſto.

Cùm

Cùm tu *felix*, hoc est, lautâ fortunâ *fueris (interdum dapsilis)* id est, liberalis *(notis, charis & amicis)* notis, ut vicinis: charis, quos diligis: amicis, ut cognatis: *(semper tibi proximus esto)* interdũ in illos sis beneficus, in te sẽper; Et ita amicis sis amicus, ut tibi ipsi sis amicissimus.

DISTICHORUM DE MORIBUS, LIB. II. PRAEFATIO.

TElluris si fortè velis cognoscere cultum,
Virgilium *legito; quòd si mage nósse labores*
Herbarum vires, Macer *tibi carmine dicet.*
Si Romana cupis, vel Punica noscere bella,
Lucanum *quæras, qui Martis prælia dicet.*
Si quid amare libet, vel discere amare legendo,
Nasonem *petito; sin autem cura tibi hæc est*
Vt sapiens vivas, audi, quo discere possis,
Per quæ semotum vitiis traducitur ævum:
Ergo ades, & quæ scit sapientia discite legendo.

Hoc est, ex aliis Poëtis alia licebit cognoscere. *Virgilius* in libris *Georg.* docet agriculturam. *Maser* tradit vires herbarum: quanquam alius quisquã fuit hic *Macer*, quàm is quem habemus vulgò, ni fallor. *Lucanus* narrat Romanorum civilia bella: ubi legendum arbitror, *civica* pro *Punica*: nihil enim de Punicis bellis scripsisse legitur *Lucanus*. *Ovidius* tradit artem amandi, & in Elegiis docet amores. Quòd si cupis artem & rationem rectè beatéq; vivendi cognoscere, hunc librum legito; is te docebit non vulgares artes & nugas, sed quo pacto vitã exigas *semotam*, id est liberam & immunem à vitiis.

De omnibus benè merendum. I.

Si potes, ignotis etiam prodesse memento:
Vtilius regno, meritis acquirere amicos.

Non solùm in amicos oportet esse beneficum, verũ ignoti quoq; cõciliandi sunt, ac devinciendi beneficẽtiâ, si modò possis prodesse: utilius enim est quam plurimos amicos parare *meritis*, id est, benefactis, quàm parare

num. Regnũ enim eripi poteſt, amici ſuccurrunt ejecto: & firmiores ſunt, quos beneficio adjunxeris, quàm quos poteſtate premas.

Arcana non ſcrutanda. II.

Mitte arcana Dei, cœlúmque inquirere quid ſit:
Cùm ſis mortalis, quæ ſunt mortalia cura.

Juxta *Socratis* ſententiam: *Quæ ſupra nos, nihil ad nos.* Admonet, ut omiſſo ſtudio naturalis philoſophiæ ea curemus, quæ ad vitam humanam pertinent, hoc eſt, ad mores componẽdos, & animũ malis purgandũ affectib⁹.

Mortis timor gaudia pellit. III.

Linque metum lethi, nam ſtultum eſt tempore in omni:
Dum mortem metuis, amittis gaudia vitæ.

Eandẽ ſententiam legis in priori libro. Pro *amittis* arbitror legendum *amittere.* Qui mortis metu ſẽper anxius vivit, ſtultè facit: primùm enim non vitat id quod timet, deindè ſi quid habet hæc vita jucunditatis, cum ſuo vitio perdit. Iracundia cavenda. IV.

Iratus de re incertâ contendere noli;
Impedit ira animum, nè poſſit cernere verum.

Pyrrhus admonere ſolitus eſt tyrones, nè iraſcerẽtur: at multò magis cavere oportet iracundiam eos, qui diſputant: meliùs enim judicat qui vacat irâ: cõtrà, ira obſtat animi judicio.

Expendendum ubi opus eſt. V.

Fac ſumptum properè, cùm res deſiderat ipſa:
Dandum etenim eſt aliquid, cùm tempus poſtulat, aut res.

Equidem opinor *promptè* legendum pro *properè.* Súptum, cùm neceſſariò faciendus eſt, libenter & promptè facito, nè videaris gravatim facere: nam aliquid omninò inſumendum eſt, non paſſim, ſed quoties tempus aut cauſa poſtulat, hoc eſt in nuptiis, in feſtis, itẽ in amicos,

Fortuna modica tutior. VI.

Quod nimium eſt fugito, parvo gaudere memento:
Tuta mage eſt puppis modico quæ flumine fertur.

Humilis fortuna tutior eſt quàm excelſa, ut navis tutior quæ in parvo eſt flumine, quàm quæ in pelagi fluctibus

tibus natat. Occulta vitia reticenda. VII.

Quod pudeat, socios prudens celare memento:
Nè plures culpent id quod tibi displicet uni.

Nè indicaveris amicis, aut nè committas testib' aliis, cujus te facti pudeat: nè plures reprehendant, si scierint id quod uni tibi displicet, si solus tibi conscius fueris: hoc est, si quid peccas, pecces sine arbitris.

Occulta tandem revellantur. VIII.

Nolo putes pravos homines peccata lucrari:
Temporibus peccata latent, & tempore parent.

Nè putes nocétes *lucrari*, hoc est, impunè auferre sua peccata: *latent* quidem, sed ad tempus; posteà *parent*, id est, manifestantur: tempus enim & celat, & aperit omnia. *Parent* autem dictum est pro *apparent*.

Imbecillitas virtute compensantur. IX.

Corporis exigui vires contemnere noli:
Consilio pollet, cui vim natura negavit.

Noli contemnere inimicum, licèt sit pusillo corpore: nam sæpè quod corporis viribus detractum est, natura addidit ingenii viribus. Quanquam hæc sententia latiùs patet, nempè, Hominé non esse æstimandum proceritate roboréque corporis, sed animo potiùs.

Cedendum potentiori ad tempus. X.

Quem scieris non esse parem tibi, tempore cede:
Victorem à victo superari sæpè videmus.

Si senseris tibi rem esse cum potentiore, cede ad tép', & sine illum penes esse victoriam. Nam incidit sæpenumerò opportunitas, ut mutatis rerũ vicibus, vincat qui victus fuerat, & superior sit qui fuerat inferior. Convenit eum illo, *Vir fugiens & denuò pugnabit*. Quidã stultâ pertinaciâ statim aut vincere volunt, aut pessundari.

Rixandum cum familiaribus non esse. XI.

Adversus notum noli contendere verbis:
Lis minimis verbis interdum maxima crescit.

Ut antè legisti, contra verbosos non esse contendendum verbis, ità cum familiaribus rixandum non est; quòd summa discordia soleat nasci ex verbis levissimis.

Fortuna non quærenda sorte. XII.

Quid Deus intendat, noli perquirere sorte;
Quid statuat de te, sine te deliberat ipse.

Sensus hic est. Ne sortilegiis ac malis artibus inquiras quid de te futurum sit, quandoquidem id Deus scíri non vult: neque enim te in consilium adhibet, cùm aliquid decernit de te; quòd si te vellet id scire, nimirùm accerseret te in consilium.

Luxus odium generat. XIII.

Invidiam nimio cultu vitare memento:
Quæ si non lædit, tamen hanc sufferre molestum est.

Germanus sensus sic habet: Nè nimio splendore strepitúque vitæ conflaveris tibi hominum odium, qui tametsi non possint te lædere, tamen molestum est vivere obnoxiũ odio multorum: at per se jucundum est omnib' esse charum, etiamsi nihil utilitatis inde capias. Quanquam hic ablativus, *nimio cultu*, non referatur ad verbũ *vitare*, sed ad *invidiã*, ut subaudias *conflatã*: aut ex nimio cultu.

Animus non deponendus ob iniquum judicium. XIV.

Esto animo forti cùm sis damnatus iniquè:
Nemo diu gaudet qui judice vincit iniquo.

Ne abjicias animum si adversarius vicit te præter jus; nec enim diù exultabit: sed quod perperam pronunciavit judex, id Deus rejudicabit.

Reconciliatis lis non refricanda. XV.

Litis præteritæ noli maledicta referre:
Post inimicitias iram meminisse, malorum est.

Post reditum in gratiam non oportet litis anteactæ convitia refricare, sed obliviscí superiorum injuriarũ: finita enim simultate, debet & irarum esse finis: secùs autem facere, malorum est. Græci vocant μνησικακίαν, verbo videlicet infami, præteritorũ malorũ memoriã.

Teipsum neque lauda, neque culpa. XVI.

Nec te collaudes, nec te culpaveris ipse:
Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.

Teipsum nec vituperes, nec laudes: utrumque enim videtur

videtur affectantis inanē gloriam: nam & qui se vitupe-rat, ob id facere videtur, ut refellatur ab aliis, & diversa audiat.

Parsimonia. XVII.

Vtere quæsitis modicè, dum sumptus abundat:
Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.

Sera in fundo parsimonia; dum adhuc multum super-est, incipe parciùs uti; citiùs enim effluunt parta, quam colliguntur.

Supercilium nonnunquam deponendum. XVIII.

Insipiens esto, cum tempus postulat, aut res;
Stultitiam simulare loco, prudentia summa est.

Aliquando ponendum est supercilium, & remittenda severitas, ut in conviviis; in lusu deponenda persona sa-pientis, sumenda persona stulti, præsertim inter stul-tos; at ità ut stultum agas, non ut stultus fias; summa enim prudentia est, servire tempori. *Loco*) id est, cùm est opportunum; ità *Terentius*, in loco verò laudo.

Neque prodigus, neque avarus. XIX.

Luxuriam fugito, simul & vitare memento
Crimen avaritiæ; nam sunt contraria famæ.

Pugnant inter se luxus & avaritia; nam alterum est profusi, alterum sordidi: utrumq; vitium juxtà fugien-dum est, utpote quod fœdam pariat famam; siquidem qui nimium parci sunt, audiunt κυμινοπρίσται, id est, cu-mini sectores, & σῦκα μέλι ζε, id est, ficos divide, similiá-q; : qui luxu sua profūdūt, nepotes & lurcones appellātur.

Loquaci partim credendum. XX.

Nolito quædam referenti credere semper:
Exigua est tribuenda fides, qui multa loquuntur.

Non statim fides habenda iis qui semper aliquid novi rumoris adferunt, déque aliorum factis renunciant ali-quid; parùm enim credendum iis qui multa loquuntur; propterea quòd huic vitio vanitas soleat esse admixta.

Ebrius vinum non accuset. XXI.

Quod potu peccas, ignoscere tu tibi noli;
Nam nullum crimen vini est, sed culpa bibentis.

Vulgus ità solet excusare sua peccata; Vinum in causa

fuit, bene potus hoc dixi. Verùm tibi ipsi imputa, non vino, quod tuo vitio noxium fuit, non suo.

Amicis consilia credenda. XXII.

Consilium arcanum tacito committe sodali:
Corporis auxilium medico committe fideli.

In rebus arcanis & tacendis cave nè quemvis consulas, sed eum duntaxat, cujus fidem in tacendo perspectã habeas, ne non solùm non opituletur, sed lædat etiã & infamet. Neque enim corporis vitia cuivis aperias, sed medico notæ fidei qui celet & succurrat.

Successus malorum ne te offendat. XXIII.

Successus indignos noli (tu) ferre moleste;
Invidet fortuna malis, ut lædere possit.

In hoc versu multi laborant: Quidam (S) elidunt in *successus:* verùm si tu tollas *tu* dictionem plane hic supervacuam, nihil supererit scrupuli: Ne te cruciet prosperitas quæ nõnunquã cõtingit indignis. Nõ enim illis favet fortuna, sed insidiatur, & illicit, ut posteà gravius lædat. Futuros casus providendos. XXIV.

Prospice, qui veniunt hos casus esse ferendos:
Nam levius lædit quicquid prævideris ante.

Quicquid accidere potest homini, id antequam accidat tecum meditare, ut ne subitum sit, si acciderit. Minùs enim cruciant mala quæ non accidunt inopinanti.

Animus in adversis spe fovendus. XXV.

Rebus in adversis animum submittere noli.
Spem retine: spes una hominem nec morte relinquit.

Cùm fortuna sævit, sustine teipsum animi fortitudine, ac serva rebus secundis, nec abjicias spem, quæ sola nec morientem relinquit. Quamdiù enim anima est, spes est. Et in pyxide *Pandoræ*, sola spes in labro hæsit. Item *Ovid.* Vivere spe vidi, qui moriturus erat.

Opportunitas cùm contingit, tenenda. XXVI.

Rem tibi quam nosces aptam, dimittere noli:
Fronte capillata, post est occasio calva.

Quoties fortuna offert commoditatem aliquam, quæ tibi sit apta, statim arripe: Nam occasio frontem habet capillatam,

pillatam, ut ea parte teneri possit; verùm si semel se verterit, ab occipitio calva est, ut jam apprehendi nequeat; hoc est, opportunitas cùm contingit, teneri potest, non redit autem cùm voles, si neglexeris. Hic admonendum illud, quod Græci fingunt de deo Καιρῷ, de quo nos copiosè in Proverbiis.

Futura ex præteritis colligenda. XXVII.

Quod sequitur specta, quodque imminet, ante videto;
Illum imitare deum, qui partem spectat utramque.

Ex præteritis futura collige, ex præteritis benè secúsve gestis consilium cape, quo pacto futuris occurras. Exemplo *Jani* dei Romani, quem bifrontẽ fingebat antiquitas: quòd oporteat prudentẽ virũ πρόσωπον καὶ ὀπίσω, id est, à fronte & à tergo (ut inquit Homerus) habere oculos, illud autẽ sequitur nos, quod præteriit, & à tergo est.

Vitæ ratio habenda. XXVIII.

Fortior ut valeas, interdum parcior esto;
Pauca voluptati debentur, plura saluti.

Vitæ rationem moderare, magis ex salutis ac bonæ valetudinis ratione, quàm voluptatis. Non enim in morbo tantum oportet ab intemperantiâ cavere, verùm etiã, cùm rectè valeamus, parciùs utendum est rebus omnibus, nempè somno, potu, cibo, Venere, lusu, ne in morbum incidamus. Et nonnihil dandum est voluptati, multò plùs tamen saluti: qua perdita, pereunt simul & voluptates omnes.

Multitudini cedendum. XXIX.

Judicium populi nunquam contempseris unus;
Ne nulli placeas, dum vis contemnere multos.

Nunquam optima placent multitudini, tamẽ sapientis est non pugnare solum adversus universos. Nam frustrà sapit, qui solus sapit, cùm õnibus desipere videatur.

Valetudo curanda. XXX.

Sit tibi præcipuè, quod primum est, cura salutis:
Tempora ne culpes, cùm sis tibi causa doloris.

Ante omnia, bonæ valetudinis rationem habe, nè situâ intemperantiâ in morbũ incideris, posteà pudore rejicias

cias culpam in cœli insalubritatem aut soli, sicuti vulgus solet: nam plerique morbi nobis accidunt ex intemperantia vitæ.

Somnia non observanda. XXXI.

Somnia ne cures, nam mens humana quod optat
Cùm vigilat, sperans per somnum cernit id ipsum.

Quidam anxiè observant sua somnia, & ex his de futuris æstimant; cùm somnia dormientium nascãtur ex affectib' vigilantium, neq; significent quid sit evẽturũ, sed quod aliquando cogitaveris dormienti repræsẽtent.

DISTICHORUM DE MORIBUS, LIB. III. PRAEFATIO.

HOc quicunque velis carmen cognoscere Lector,
Hæc præcepta feres, quæ sunt grvtissima vitæ:
Instrue præceptis animum, nec discere cesses:
Nam sine doctrinâ vita est quasi mortis imago.
Commoda multa feres: sin autem spreveris illud,
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.

Hoc est proœmii loco, Absque ratione benè vivendi, vita non est vita, sed simulachrum mortis. Hoc carmen utilissima vitæ præcepta tradit, si studeas agnoscere: sin spreveris, teipsum contempseris, non scriptorem; siquidem tua res agitur, non illius.

Rectè agendo aliorum linguam nè timeas. I.

Cùm rectè vivas nè cures verba malorum;
Arbitrii nostri non est quid quisque loquatur.

Si malè de te loquuntur mali, cùm tu nihil facias mali, esto contentus conscientiâ rectè factorum: nam in te situm est ut benè agas; non est in te situm quomodo de te loquatur hic aut ille.

Amici crimen celandum. II.

Productus testis, salvo tamen ante pudore,
Quantumcunque potes celato crimen amici.

Si citeris testis in crimine amici, celabis pro virili maleficiũ illius, ità tamen ut ipse non lædas famã tuam:

&

& tantum silentii dabis amicitiæ, quantum patietur & fama tua, & testimoniii religio.

Blandiloquentia suspecta. III.

Sermones blandos blesosque cavere memento:
Simplicitas veri sana est, fraus ficta loquendi.

Veritatis simplex est oratio, insidiosa est blandiloquentia, proinde suspecta sẽper esse debet prudẽtibus.

Ignava vita fugienda. IV.

Segnitiem fugito, quæ vitæ ignavia fertur:
Nam cùm animus languet, consumit inertia corpus.

Ignava & otiosa vita fugienda est: nam torpor animi, corpori quoque situm & languorem adducit; animi exercitatio, corporis quoque valetudini confert.

Animus fessus relaxandus. V.

Interpone tuis interdum gaudia curis,
Vt possis animo quemvis sufferre laborem.

Animus seriis negotiis fatigatus, aliquando relaxandus est honestis ac moderatis voluptatibus, ut redintegratis viribus ad ferendos labores sufficiat: Nam, *quod caret alternâ requie durabile non est.*

Malo animo neminem reprehendas. VI.

Alterius dictum aut factum ne carpseris unquam,
Exemplo simili ne te derideat alter.

Quod in alios feceris, hoc in te fiet ab aliis. Si libenter reprehendas aliorum facta dictáve, tuo exemplo & alii in te utentur.

Hæreditas augenda. VII.

Quæ tibi sors dederit tabulis suprema notato,
Augendo serva; ne sis quem fama loquatur.

Quod tibi obvenit ex testamento tuorum, id serva, ne fias vulgo fabula. *Quæ sors suprema)* id est, hæreditas dederit tibi, *notato)* id est, inscribe tabulis testamentariis, vel *notata)* id est, scripta tabulis, ea *augendo serva*, id est, ità serva, ut augeas etiam: vulgus enim multa dicere solet in νεοπλέτες, id est, in novas nactos divitias.

Senectus sit munifica. VIII.

Cùm tibi divitiæ superant in fine senectæ,
Munificus facito vivas, non parcus amicis.

Est

Eſt vitium hoc ſenibus peculiare, ut quò propiùs accedant ad mortem, hoc ſint contractiores: (*ſuperant*) id eſt, ſuperſunt & abundant: (*in fine ſenectæ*) id eſt, in extremâ ſenectute, quam decrepitam vocant. Tum igitur dones, ſed amicis, qui te foveant obſequiis.

Verba attendenda, non os loquentis. *IX.*

Vtile conſilium dominus ne deſpice ſervi:
Nullius ſenſum, ſi prodeſt, tempſeris unquam.

Propter auctoris humilitatem non eſt contemnenda ſalubris ſententia. Nec ſpectandum eſt quis dicat; ſed quid dicatur.

Præſenti utendum fortuna. *X.*

Rebus & in cenſu, ſi non eſt, quod fuit ante,
Fac vivas contentus eo quod tempora præbent.

Diminutâ fortunâ tuâ, non eſt utendum eodem ſplẽdore quo priùs, ſed contentus eris eo genere vitæ quod præſens fortuna tibi præbet, & quod adeſt, boni cõſules.

Vxor ſpe dotis non ducenda. *XI.*

Vxorem fuge, ne ducas ſub nomine dotis:
Nec retinere velis, ſi cœperit eſſe moleſta.

(*Fuge*) id eſt, cave *ne ducas uxorem ſub nomine dotis*, id eſt, dotis causâ. Et ſi duxeris dotatam, ne dotis reſpectu eam retineas, ſi tibi gravis ſit, ſed cõtempta dote, repudies. Quanquã id apud Chriſtianos non habet locũ.

Alieno ſapere exemplo. *XIII.*

Multorum diſce exemplo, quæ facta ſequaris,
Quæ fugias: vita eſt nobis aliena magiſtra.

Qui ſuis diſcunt periculis quid expediat, magna merce diſcunt: ſapiens ex aliorum vita ſumit vivendi conſilium: Hoc illi infamiam conflavit: cavebo nè quid ſimile faciam. Hoc illi benè ceſſit: imitabor.

Nihil ultra vires. *XIII.*

Quod potes, id tentes; operis nè pondere preſſus
Succumbat labor, & fruſtra tentata relinquas.

Priùs expende vires tuas, quàm aggrediare negotium, nè poſteà victus difficultate, turpiter relinquas quod temerè ſuſcepiſti.

Conſen-

Consentire videtur, qui tacet. XIV.

Quod nosti haud rectè factum, nolito tacere,
Nè videare malos imitari velle, tacendo.

Noli dissimulare, si quid videris non rectè fieri: videberis enim probare cùm siles. Silentium enim aliquando consensus esse videtur.

Rigor favore temperandus. *XV.*

Judicis auxilium sub iniquâ lege rogato;
Ipsæ etiam leges cupiunt, ut jure regantur.

Si premeris *iniquâ lege*, hoc est, durâ & inhumanâ, confugias ad judicis æquitatem; Non enim hoc est contra leges, sed ex mente legum, ut ad æquitatē redigantur & temperentur. Iniqua lex est, cùm summo jure contenditur: Veluti si pauper in vincula conjiciatur, quòd non alat patrē, cùm lex dicat, Liberi parentes alāt, aut vinciātur. Aliquādo lex durior est, ut terreat. In his judex, hoc est, Prætor, aut Princeps potest succurrere.

Feras quæ culpa tua pateris. XVI.

Quod merito pateris, patienter ferre memento:
Cumque reus tibi sis, ipsum, te judice, damna.

Incommodum, quod tua culpa tibi accidit, non imputabis alii, quàm tibi, & cùm tibi sis conscius, damna teipsum, tuíq; judex esto, & ea te pœna dignū existimato.

Multa legenda, sed cum judicio. XVII.

Multa legas facito, perlectis perlege multa;
Nam miranda canunt, sed non credenda Poëtæ.

Multa quidem legas, sed cum judicio. Non enim omnia vera sunt, quæ legis apud Poëtas. Fortassis pro *perlege* legendum est perline, hoc est, dele, & corrige, etiamsi *Planudes* vertit, μετέρχεο.

Modestè in convivio loquendum. *XVIII.*

Inter convivas fac sis sermone modestus:
Nè dicare loquax, dum vis urbanus haberi.

In foro locus est eloquentiæ, in cubiculo silentii, in convitiis alternis ac moderatis sermonibus uti convenit, iisque venustis & amœnis. Quidam, dum humanitatem affectant, loquacitate molesti sunt reliquis convivis, quibus non relinquunt loquendi spacium. Ira-

Iracundia uxoris nom formidanda. XIX.

Conjugis iratæ noli tu verba timere:
Nam lachrymis struit insidias, dum fœmina plorat.

Uxores lachrymas habent in promptu; his expugnant viros. Admonet igitur ne quid commoveamur hujusmodi lachrymis: fingunt enim eas sæpenumerò, quo viros suos fallant, velut cùm simulāt secōmoveri zelotipi, ut suū adulterium dissimulent, aut iratas se fingunt ei quē afflictim amant. Pro *noli tu*, legendū arbitror, *nolito*.

Quæsitis utendum, non abutendum. XX.

Vtere quæsitis, sed ne videaris abuti:
Qui sua consumunt, cùm deest, aliena sequuntur.

Utere quæ parâsti, non abutere, nè profusis bonis tuis cogaris vel impudenter rogare aliena, vel serviliter ex alieno vivere, vel periculosè furari aliena.

Mors non formidanda. XXI.

Fac tibi proponas mortem non esse timendam;
Quæ bona si non est, finis tamen illa malorum est.

Mors vel ob hoc timenda non est, quòd finis est omnium hujus vitæ malorum.

Uxor loquax, si proba, ferenda. XXII.

Vxoris linguam, si frugi est, ferre memento:
Namq; malum est nil velle pati, nec posse tacere.

In amicis leviuscula quædam vitia ferenda sunt, si alioqui probi fuerint; velut in uxore, si paulò sit loquacior aut linguæ procacioris, ferendum est, si alioqui pudica est & *frugi*, hoc est, suo fungens officio, maximè quòd linguæ morbus ei sexui peculiaris est. Malus est is qui nihil vitii ferre potest in aliis, præsertim cùm res facilis sit tacere. Sic enim uxor desinet obgannire, si nihil respondeas, quemadmodum solitus est *Socrates*.

Pietas erga parentes. XXIII.

Dilige non ægrâ charos pietate parentes:
Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

Pietas, amor, & cultus est erga parentes, patriam, Deū, & si quis loco parentum est: quidā veluti legibus coacti, colunt parētes, nō ex animo. *Dilige parētes charos pietate*

pietate non ægra) id est, non coactè neque gravatim: sed promptè & alacriter: Et si quid inciderit dissidii inter parentes, ità alteri obsequaris, ut alterum non offendas; sed pietas tua careat omni molestiâ.

DISTICHORUM DE MORIBUS, LIB. IV. PRAEFATIO.

Ecuram quicunque cupis traducere vitam,
Nec vitijs hærere animũ, quæ moribus obsũt;
Hæc præcepta tibi sæpe relegẽda memento:
Invenies aliquid, in quo te utare magistro.

Et hoc proœmium est quarti libri. Si vis esse liber ab omnibus vitiis, & nulli malo conscius vivere, hæc sæpe habeas præ manibus; in quibus aliquid invenies, in quo teipso magistro possis uti, hoc est, ut ipse regas ac modereris vitã tuam, adjutus his præceptis. Divitiarum contemptus. I.

Despice divitias, si vis animo esse beatus;
Quas qui suspiciunt, mendicant semper avari.

Non jubet abjicere divitias, sed nõn magni facere: etenim qui has *suspiciunt*, hoc est, mirantur ac magni faciunt, dum non audent uti quæ possident, & semper aliquid accumulant. *semper mendicant*, hoc est, egeni sunt.

Vivere ad naturam optimum. II.

Commoda naturæ nullo tibi tempore deerunt,
Si contentus eo fueris, quod postulat usus.

Si metiaris sumptus usu, hoc est, necessitate, non ambitione, neq; voluptate, nunquam tibi deerunt commoditates naturæ, quæ paucis contenta est, cùm cupiditates immensum desiderant.

Res ratione agendæ. III.

Cùm sis incautus, nec rem ratione gubernes;
Noli fortunam, quæ non est, dicere cæcam.

Si res malè tibi succedunt tuapte negligentiâ, nè cõferas culpam in fortunam, & illam cæcam appelles, cùm tu ipse magis parùm prospexeris. Potest accipi bifariã, *quæ non est*, id est, q̃ nulla est: fingũt enim mortales hanc

Deam,

Deam, cùm nulla ſit. Aut *Quæ non eſt*, ſubaudi cæca.

Amor pecuniæ ad uſum. IV.

Dilige denarium, ſed parcè dilige formam:
Quam nemo ſanctus, nec honeſtus captat habere.

Amare pecuniam ad uſum, prudentis eſt: Amare ut formâ paſcas oculos, avari ac dementis. Denarium volunt omnes, formam ſoli mali captant.

In valetudine nè opibus parcas. V.

Cùm fueris locuples, corpus curare memento:
Æger dives habet nummos, ſed non habet ipſum.

Cùm agitur de corporis valetudine, nè tum parcas divitiis tuis. Etenim qui morbo non ſuccurrit, nè minuat pecuniam, is habet quidem nummos, at ſeipſum non habet, cùm malè valeat. Mavult nummos eſſe ſalvos quàm ſeipſum; & illis frui quàm ſeipſo. Fortaſſe pro *ſed* legendum *ſe*.

Caſtigatio paterna ferenda. VI.

Verbera cùm tuleris diſcens aliquando magiſtri:
Fer patris imperium, cùm verbis exit in iram.

Vapulâſti puer à præceptore, cùm diſceres literas; multò magis ferre convenit, cùm pater te verbis objurgat. Tuliſti literatoris tyrannidem multò ſeverioré, feras & patris imperium, qui etiam cùm iraſcitur, tamen à verberibus temperat.

Certa & utilia agenda. VII.

Res age quæ proſunt: rurſus vitare memento,
In quibus error ineſt, nec ſpes eſt certa laboris.

De quibus dubitas, ea nè feceris. Age illa, ex quibus certa ſperatur utilitas. Rurſus in quibus falli poſſis, & incertũ eſt profuturáne ſint, an nocitura, ab iis abſtineas.

Libenter donandum. VIII.

Quod donare potes, gratis concede roganti:
Nam rectè feciſſe bonis, in parte lucrorum eſt.

Dona libenter, ſi quid potes. Nam lucrum eſt, non damnum, quod contuleris in bonos: & beneficium dando accepit, qui digno dedit. Redit enim cum fœnore, quod probo viro beneſeceris.

Suſpicio

Suſpicio ſtatim expedienda. *IX.*

Quod tibi ſuſpectum eſt, confeſtim diſcute quid ſit:
Namque ſolent, primò quæ ſunt neglecta, nocere.

Quæ ſuſpicionem habent mali, ea noli negligere; ſed ſtatim examina, & exquire cujuſmodi ſint. Nam initiis facillimè medeberis, ſi quid mali ſit: at neglecta creſcunt & maximè lædunt poſt eâ. Veluti ſi ſuſpicaberis amicum alieniore eſſe in te animo, noli negligere quid ſibi velit, ſed excute unde hoc natum ſit: & ſi quid eſt, ſtatim occurre naſcenti malo.

Venus abſtinentiâ cohibenda. *X.*

Cùm te detineat Veneris damnoſa voluptas,
Indulgere gulæ noli, quæ ventris amica eſt.

Cave nè duplices morbum tuum; unus enim utcunq; fertur, duo ſimul ferri non poſſunt. Amare damnoſa res, damnoſa gula; quòd ſi pariter utroque laboras malo, ſupereſt ut mox ad egeſtatem redigaris. *Gulam* vocat ſtudium exquiſitorum ciborum, eámque dicit Veneris amicâ, quòd per eã venter ſaginatur, res & fama decreſcit.

Homo malus, fera peſſima. *XI.*

Cùm tibi proponas animalia cuncta timere:
Unum hominem tibi præcipio plùs eſſe timendum.

Cùm tuâ ſponte putes omnes feras eſſe timendas, meo præcepto unum animal maximè timebis, nempe hominem. Nam nulla bellua magis homini nocet, quàm homo homini.

Sapientia fortitudini præferenda. *XII.*

Cùm tibi prævalidæ fuerint in corpore vires,
Fac ſapias, ſic tu poteris vir fortis haberi.

Si natura dedit vires corporis, non ſtatim vir fortis eris, niſi adjunxeris ingenii vim, hoc eſt, ſapientiam, quâ corporis robore recte utaris.

Amicus cordi medicus. *XIII.*

Auxilium à votis petito, ſi fortè laboras;
Nec quiſquam melior medicus, quàm fidus amicus.

Corporis morbos aperi medico, animi morbos aperi fideli amico. Ille pharmacis ſanat, hic verbis. Aliter, Si

quid

quid morbi inciderit, magis amicum accerse, quàm medicum.

Sacrificium, spiritus contribulatus. XIV.

Cùm sis ipse nocens, moritur cur victima pro te?
Stultitia est, morte alterius sperare salutem.

Veteres credebant expiari scelus commissum mactatâ pecude, quæ nihil commiserat, & pro alieno peccato innocens dabat pœnas, cùm is, qui peccavit, potiùs mactari debuerit quàm victima. Stultè autem sperabant alienam mortem sibi saluti fore, cùm sua quemque malade suo dependere oporteat.

Amicus ex moribus diligendus. XV.

Cùm tibi vel socium, vel fidum quæris amicum,
Non tibi fortuna est hominis, sed vita petenda.

Amicus quem velis adjungere, non æstimandus est è censu, sed ex moribus. Idem oportet fieri in uxoribus.

Avaritia vitanda. XVI.

Vtere quæsitis opibus, fuge nomen avari:
Quid tibi divitiæ prosunt, si pauper abundas?

Frustrà parâsti divitias si partis uti non addes, & inter magnas opes vivis inops. Nihil enim refert habere, si quæ habes nihilo plùs tibi prosunt, quàm ea quæ non habes.

Voluptas inimica famæ. XVII.

Si famam servare cupis, dum vivis, honestam,
Fac fugias animo, quæ sunt mala gaudia vitæ.

Si cupis honestam tueri famam, noli amare voluptates inhonestas, nempe gulæ, libidinis, & similium.

Senem etiam delirum nè irriseris. XVIII.

Cùm sapias animo, noli irridere senectam:
Nam quicunque senex, sensus puerilis in illo est.

Cùm per ætatem vigeat ingenium tuum, & animi vis, noli deridere senectutem, quæ minùs animo valeat. Desipiscit enim omnis senex, & ad puerilem stultitiam redit. Ætatis igitur vitium ferendum, non ridendum est.

Opes fluxæ; ars perpetua. XIX.

Disce aliquid: nam cùm subito fortuna recedit,
Ars remanet, vitamque hominis non deserit unquam.

Opes

Opes sæpenumero subita fortuna eripit homini, velati incendio, ferro, bello, naufragio: verùm ars eripi non potest. Hæc itaque certissima possessio est, quæ semper & ubique te possit alere.

Mores ex verbis cogniti. XX.

Omnia perspicito tacitus quæ quisque loquatur:
Sermo hominum mores & celat, & indicat idem.

Nulla res magis arguit & aperit vitam & ingenium hominis, quàm illius oratio: hoc est certissimum animi speculum. Igitur si vis hominem cujusmodi sit cognoscere, perpende tecum qualis sit illius oratio. Sermo indicat mores hominis, si loquatur ex animo: & celat idem, si vel taceat, vel dissimulanter loquatur.

Ars usu juvanda. XXI.

Exerce studium, quamvis perceperis artem:
Vt cura ingenium, sic & manus adjuvat usum.

Ut evanescunt disciplinæ, nisi exercitatione confirmes, sic artificiū opere confirmandum erit, nè excidat.

Vitæ contemptus. XXII.

Multùm nè cures venturi tempora lethi:
Non timet is mortem, qui scit contemnere vitam.

Si vis liber esse à metu mortis, disce vitam non magni facere. Et (quemadmodum eleganter docet *Aristoteles*) nullius rei jucunda fruitio est, nisi quam aliquo modo contempseris.

Discendum & docendum. XXIII.

Disce, sed à doctis, indoctos ipse docetos
Propaganda etenim rerum doctrina bonarum.

Disce non à quovis, sed ab his qui possunt docere. Rursū quod ab aliis didiceris, id aliis imperti. Utiliū enim rerū scientia non est premēda, sed per manꝰ tradēda.

Bibendi ratio. XXIV.

Hoc bibe quod prosit, si tu vis vivere sanus:
Morbi causa mali est homini quandoque voluptas.

Nè biberis supra vires. Brevis enim illa bibendi voluptas, sæpenumerò conciliat homini molestum & diuturnum morbum.

Nè damnes quod probaveris. XXV.

Laudâris quodcunque palàm, quodcunque probaris,
Hoc vide ne rursus levitatis crimine damnes.

Levis & inconstans videberis, si, quod aliquando coram multis laudâris, idem posteà damnes. Quòd si mutâsti sententiam, fac fileas. Fortasse pro *vide*, legendum est *fuge*. *Crimine*, id est, suspicione, & cum vituperio.

Circumspectus sis in utraque fortunâ. XXVI.

Tranquillis rebus quæ sunt adversa caveto:
Rursus in adversis melius sperare memento.

Nè securus sis, cùm fortuna tranquilla est, sed tempestatem cave. Rursus cùm fortuna sævit, animum sustine spe melioris fortunæ, quæ successura sit. In secundis rebus timenda sunt adversa, nè sis supinus; in adversis speranda sunt lætiora, nè deficias animo.

Studio crescit sapientia. XXVII.

Discere nè cesses; cura sapientia crescit:
Rara datur longo prudentia temporis usu.

Juxta *Solonis* sententiam, Oportet senescere semper aliquid addiscentes. Nam (*rara*) hoc est, singularis & eximia prudentia contingit (*longo usu*) id est, diuturnâ experientiâ ætatis. Quanquam mihi magis probatur, hic ut sit sensus; semper disce; studio crescit sapientia. Nam pauci sunt, qui prudentes evadunt experientiâ rerum; vel quia paucis contingit diu vivere, vel quia complures stultitiam non exuit hâc vitâ. Certissima ac brevissima ad sapientiam via est doctrina.

Parcè laudandum. XXVIII.

Parcè laudato: nam quem tu sæpè probâris,
Una dies, qualis fuerit, monstrabit, amicus.

Nè laudes amicum effusiùs, cujus non feceris periculum: siquidem ille sæpiùs abs te laudatus, uno aliquo die declarabit alium fuisse se, quàm tu prædicâras.

Discere nè pudeat. XXIX.

Nè pudeat, quæ nescieris, te velle doceri:
Scire aliquid laus est, pudor est nil discere velle.

Quidam stulto quodâ pudore malunt semper nescire quàm

quàm semel discere: cùm scire pulchrum sit, & pudendum nihil velle discere. Ergo honestum velle.

Rebus utendum ad sobrietatem. XXX.

Cum Venere & Baccholis est & juncta voluptas:
Quod lautum est animo complcere. sed fuge lites.

Excerpe quod inest boni: fuge quod adjunctum est mali. Exhilarat potatio, discutit curas, utere hac commoditate: sed rursus ebrietas incitat ad jurgia, hoc cave. Item Venus delectat: sed habet sua jurgia. Ama igitur absque dissidiis.

Tristibus & tacitis non fidendum. XXXI.

Demissos animo, ac tacitos vitare memento:
Qua flumen placidum est, forsan latet altiùs unda.

Tristes ac tacitos vita; videntur enim aliquid magni mali moliri: quemadmodum cavendum est flumen eâ parte quâ tranquillum est, nam illud profundissimum esse solet. Ità *Cæsar* magis metuebat *Brutum* & *Cassiũ*, pallidos ac tacitos, quàm *Antonium* ebrium.

Sors sorti conferenda. XXXII.

Cùm tibi displiceat rerum fortuna tuarum,
Alterius specta quo sis discrimine pejor.

Quoties tædet te tuæ sortis, confer eam cum aliorum fortunâ; & videbis te nihilo pejorem, hoc est, infeliciorem multis.

Ultra vires nihil aggrediendum. XXXIII.

Quod potes id tenta, nam littus carpere remis
Tutius est multo, quam velum tendere in altum.

Aggredere tuta magis quàm magna. Tutius enim tutò navigare juxta littus, ac remis uti, quàm passis velis periclitari in fluctibus. Nec enim omnibus favent venti fortunæ.

Cum justo iniquè non contendendum. XXXIV.

Contra hominem justum pravè contendere noli.
Semper enim Deus injustas ulciscitur iras.

Noli pravè) hoc est, malitiosè & datâ operâ, ac perversè contendere cum homine justo. Nam Deus nunquam hoc relinquit inultum.

Fortuna utraque æquè ferenda. XXXV.

Ereptis opibus noli gaudere querendo:
Sed gaude potiùs tibi si contingat habere.

Si divitiæ contingant, gaude; si ereptæ fuerint, nolito cruciari, sed tunc utere philosophiâ. Neque enim tantum boni habent, ut sit admodum dolendum, si perierint; neque rursus tantum mali, ut non sint libenter accipiendæ, si fortè contigerint. Constat carmen esse depravatũ: Arbitror legendum, *Noli mœrere querendo.* Porrò *querendo* non est à *quæro*, sed à *queror* deponenti verbo.

Ab amico quid ferendum. XXXVI.

Est jactura gravis, quæ sunt amittere damnis:
Sunt quædam, quæ ferre decet patienter amicum.

Si verbulo lædat amicus, ferendum est. At damna rerum nemo potest æquo animo ferre. In his igitur cavendum nè lædamus amicum.

Tempori non confidendum. XXXVII.

Tempora longa tibi noli promittere vitæ.
Quocunque ingrederis, sequitur mors corporis umbra.

Nemo potest sibi longævitatem promittere: cùm mors hominem quocunque eat non aliter insequatur, quàm umbra corpus. Fortasse legendũ, *Corpus ut umbra.*

Deus quibus placandus. XXXVIII.

Thure Deum placa, vitulum sine crescat aratro;
Ne credas placare Deum, dum cæde litatur.

Non gaudet Deus morte pecudum, ergò thure litandum est illi, hoc est, re innoxiâ, & minimi sumptus. At hodè plerique Christianorum, licèt apud hos sublatus sit mos immolandi pecudes, tamen Deum ac Divos sibi tantùm non devinctos esse putant, si eis gemmas, aurum, argentum, serica suspenderint, vel ostentanda tantùm, vel in luxum paucorum vertenda: immemores hæc semper à sanctis fuisse contempta, & si fortè obtigerint, in egentium usus fuisse effusa.

A potentioribus læsus dissimula. XXXIX.

Cede locum læsus fortunæ, cede potenti:
Cedere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

Qui

Qui rem habet cum proceribus, quoniam prodesse possunt in multis, necesse est, ut aliquando mussēt injurias, id. est, tacitus ferat. Lædunt enim aliquando potentes, & tyrannidē exercent. Hic igitur prudens illis debet cedere, ut posteà per illos suis prodesse possit. Nam si resistens reddiderit eos hostes, nec sibi, nec suis prodesse poterit.

Castiga teipsum. XL.

Cùm quid peccâris, castiga te ipse subinde:
Vulnera dum sanas, dolor est medicina doloris.

Ubi senseris te alicubi peccâsse, statim pœnas sumito de teipso, & noli tibi ignoscere: teipsum objurga, tibi ipsi laboris aliquid indicito. Nam, ut in sanandis vulneribus dolor dolore sanatur: siquidem nè doleat vulnus, infundis aeria quæ mordent: sic ista reprehensio, tametsi amara est, tamen medetur vitio animi.

Amicus mutatus, non vituperandus. XLI.

Damnâris nunquam post longum tempus amicum.
Mutavit mores; sed pignora prima memento.

Si is, cum quo tibi fuit diutina consuetudo, fortè mutatis moribus, alius esse cœperit, hoc debes tribuere veteri necessitudini, nè vituperes eum, etiamsi non est dignus, qui ametur.

Beneficiorum collatio attendenda. XLII.

Gratior officijs quò sis magè, charior esto:
Nè nomen subeas, quod dicitur officiperda.

Ut sis charus omibus, esto gratus *Officijs*) id est, beneficiis & benemeritis. Invisum enim apud omnes est nomen *officiperdæ*. Sic enim vocant eum, in quem collocatum officium perditur. Nihil enim tam perit, atque id quod confertur in ingratum.

Suspicionem tolle. XLIII.

Suspectus caveas, ne sis miser omnibus horis.
Nam timidis & suspectis aptissima mors est.

Qui sibi fingit periculum, is nunquam non miser vivit. Nihil igitur huic aptius, quàm mors; quandoquidem non potest jucundè vivere. *Suspectus*, hic accipitur activè pro suspicioso.

Humanitas erga ſervos. XLIV.

Cùm fueris ſervos proprios mercatus in uſus,
Et famulos dicas; homines tamen eſſe memento.

Sic utare ſervis tuis, licèt emptis, ut memineris homines eſſe, non pecudes: quòd empti ſunt, fortunæ fuit; quòd homines ſunt, in hoc tibi ſunt pares.

Occaſionem rei commodæ nè prætermittas. XLV.

Quam primùm rapienda tibi eſt occaſio prima:
Ne rurſus quæras, quæ jam neglexeris ante.

Occaſio, quam ante dixit frontem habere capillatam, ſtatim eſt arripienda: nè ſi ſe ſubduxerit, fruſtrà quæras poſteaquàm priùs contempſeras.

Non lætandum de repentino obitu. XLVI.

Morte repentinâ noli gaudere malorum.
Felices obeunt, quorum ſine crimine vita eſt.

Si mali ſubitò moriantur, dolendum magis eſt, quàm gaudendum. Gaudendum potiùs in morte bonorum, quorum mors felix eſt. Vel ſic, Si videris malos ſubitò tolli, noli gaudere. Contingit idem bonis & innocentibus, ut intelligas hoc caſu accidere, non vindictâ numinis.

Pauper ſimulatum vitet amicum. XLVII.

Cùm conjux tibi ſit, nec res, & fama laboret;
Vitandum ducas inimicum nomen amici.

Si pauper habueris uxorem quæ laboret famâ, hoc eſt, de quâ homines malè loquuntur, (*ducas*) id eſt, exiſtimes nomen amici vitandum eſſe, utpotè inimicum famæ tuæ: videberis enim proſtituere uxorem hoc prætextu, & hoc nomine divites pauperum uxores captant. Tametſi poteſt & alius eſſe ſenſus, nimirùm hic: Si ſit tibi uxor re ſatis lautâ famáque ſecundâ, noli te dare in familiaritatem potentum, nè quid labis uxori tibíque contrahas.

Junge ſtudium. XLVIII.

Cùm tibi contingat ſtudio cognoſcere multa:
Fac diſcas multa, & vites neſcire doceri.

Quo plura didiceris, hoc plura ſtude cognoſcere, nè videaris indocilis ullius rei.

Brevitas memoriæ amica. XLIX.

Miraris verbis nudis me scribere versus?
Hos brevitas sensus fecit conjungere binos.

Sententia nudis verbis explicanda est: meliùs enim meminimus quæ brevia sunt: Idcircò nudis verbis singula præcepta singulis Distichis complecti voluit, ut apertior esset & brevior.

DICTA SAPIENTUM, E GRÆCIS ut habentur, à nescio quo Græculo utcunq; collecta, vel conficta potiùs, *Erasmo* Interprete.

Periandri Corinthii.

OMnibus placeto.
Periculosa temeritas.
Semper voluptates sunt mortales; honores autem immortales.
Amicis adversâ fortunâ utentibus idem esto:
Lucrũ turpe res pessima.
Infortunium tuũ celato, nè voluptate afficias inimicos.
Veritati adhæreto.
Violentiam oderis.
Voluptati tempera.
Pietatem sectare.
A vitiis abstine. (esto.
Supplicibus misericors
Sapientum utere consuetudine.
Bonos in pretio habeto.
Probrum fugito.
Ea facito, quorum non possit pœnitere.
Quod justum est imitare.
Benè meritos honora.
Calumniam oderis. (um.
Cùm errâris, muta consili-
Omnibus teipsum præbe.
Magistratus metue. (to.
Quicquid promiseris faci-
Age quæ justa sunt.
Principibus cede.
A jurejurando abstine.
Laudato honesta.
Beneficium repende.
Bona res quies.
Liberos institue.
Litem oderis.
Audi quæ ad te pertinent.
Responde in tempore.
Nè cui invideas.
Oculos moderare.

Spem fove.
Affabilis esto.
Diuturnam amicitiam custodi.
Concordiam sectare.
Nè loquaris ad gratiam.
Nè tempori credideris.
Nè quavis de re doleas.
Seniorem reverere.
Parcito tanquâ immortalis
Sperato tanquâ mortalis.
Nè efferaris gloriâ.
Cede magnis.
Mortalia cogita.
Nè prior injuriam facias.
Mortuum nè rodito.
Consule inculpatè.
Teipsum nè negligas.
Morte oppete pro patriâ.
Ex ingenuis liberos crea.
Arcanum cela.
Opportunitatem expecta.
Largire cum utilitate.
Dolorem fuge.
Amicis utere.
Delecta amicos.

Biantis.

In speculo teipsum contemplare, & si formosus apparebis, age quæ deceant formam: sin deformis, quod in facie minus est, id morum pensato pulchritudine.

De numine nè malè loquare, quid sit autem ausculta.

Audito multa, loquere pauca.

Priùs intellige, & deinde ad opus accede.

Nè ob divitias laudâris virum indignum.

Persuasione cape, non vi.

Compara in adolescentiâ quidem modestiam, in senectute verò sapientiam.

Pittaci Mitylenæi.

Quæ facturus es, ea nè prædixeris: frustratus enim rideberis.
Depositum redde.
A familiaribus in minutis rebus læsus feras.
Amico nè maledixeris.
Uxori dominare.
Quæ feceris parentibus, eadem à liberis expecta.
Desidiosus nè esto.
Nè contende cum parentibus, etiamsi justa dixeris.
Nè geras imperium, priusquam parere didiceris.
Infortunatum nè irriseris.
Quæ fieri non possunt, cave nè concupiscas.
Nè festinaveris loqui.
Nosce teipsum.

Ante

Ante omnia venerarè numen.
Parentes reverere.
Voluptatem coërce.
Inimicũ nè putes amicũ.
Inter amicos nè sis judex.
Nè lingua præcurrat mentem.
Legibus pare.
Ne quid nimis.
Audito libenter.
Inimi citiam solve.
Uxorem ducito ex æqualibus: ne si ex ditioribus duxeris, dominos tibi pares, non affines.

Cleobuli Lindij.

Nè sis unquam elatus.
Libros revolve.
Justè judicato.
A maledicentiâ temperato.
Parentes patientiâ vince.
Inferiorem nè rejicias.
Nè teipsũ præcipites in discrimen.
Res amici diligas, & perindè serves ut tuas.
Quod oderis, alteri nè feceris.
Nè cui miniteris: est enim muliebre.
Citiùs ad infortunatos amicos quàm fortunatos proficiscere.
Lapis auri index: aurum, hominum.
Mendax calumnia vitam corrumpit.
Mendaces odit quisquis prudens ac sapiens.
Domus curam age.
Liberos tibi charissimos erudi.
Bonis benefacito.
Suspicionem abjicito.
Beneficii accepti memẽto.
Aliena nè concupiscas.
Voto nihil pretiosius.

Chilonis Lacedæmonij.

Nosce teipsum.
Temperantiam exerce.
Tempori pare.
Multitudini place.
Moribus probatus esto.
Oderis calumnias.
Nè cui invideas mortalia.
Turpia fuge.
Justè rem para.
Sapientiâ utere.
Nè quid suspiceris.
Nè fueris onerosus.

Solonis Athenienſis.

Deum cole.
Amicis succurre.
Veritatem sustineto.
Legibus pareto.

Iar-

Iracundiæ moderare.
Malos odio prosequitor.
Parentes reverere.
Nemini invideto.
Nè jurato.
Cogita quod justum est.
Virtutem laudato.

Thaletis Milesii.

Principem honora.
Similis tui sis.
Quod adest, boni consulito.
Gloriam sectare.
Pacem dilige.
Susurronẽ ex ædibꝰ ejice.
Amicos probato.
Nemini promittito.
A vitiis abstineto.
Vitæ curam age.
Laudatus esto apud omnes.

DICTA SAPIENTUM EX AUSONII Carmine, atque in his extrema sententia ferè semper est gemina, & Districho comprehenditur.

Periandri, Carmine Phaleucio.

NVnquam discrepat utile à decoro.
Id est, nihil utile quod non est honestum.
Plus est sollicitus, magis beatus.
Id est, quo quisque ditior, hoc magis sollicitus vivit.
Mortem optare malum, timere pejus.
Miser est, qui tædio vitæ mortem optat: sed miserior, qui semper timet mortem.
Faxis ut libeat, quod est necesse.
Quod necesse est facere, fac ut libenter facias.
Multis terribilis, caveto multos.
Quem multi timent, is multos timeat necesse est.
Si fortuna juvat, caveto tolli.
Si fortuna tonat, caveto mergi.
Nè extollaris fortunæ prosperitate: In rebus adversis nè frangaris animo.

Biantis

Biantis, Carmine Heroico.

Quænam summa boni? Mens quæ sibi conscia recti.
Id est, quid optimum? Animus benè sibi conscius.
Pernicies homini quæ maxima? Solus homo alter.
Id est, homini maxima pernicies est ab homine.
Quis dives? Qui nil cupiat. Quis pauper? Avarus.
Dives est, non qui multa possidet, sed qui suâ sorte contentus est. Avarus omnis pauper est, qui, quod habet, non habet.
Quæ dos matronis pulcherrima? Vita pudica.
Mulier, etiam pauper, indotata non est, si casta est.
Quæ casta est? De qua mentiri fama veretur.
Casta non est, de quâ fama turpiter loquitur.
Quod prudentis opus? Cùm possit, nolle nocere.
Quod stulti proprium? Non posse & velle nocere.
Proprium prudentis est, etiam cùm possit, nolle tamen ulcisci. Malus, etiam cùm non possit, optat tamen lædere.

Pittcai, Carmine Iambico Trimetro.

Loqui ignorabit, qui tacere nescict.
Ejusdem est artis, rectè tacere, & rectè loqui.
Bono probari malo, quàm multis malis.
Non refert quàm multi laudent te, sed quales, nam ab improbis laudari, vituperari est.
Demens superbis invidet felicibus.
Stultitæ est, cruciari felicitate malorum, quasi in vulgaribus bonis sit sita felicitas.
Demens dolorem ridet infelicium.
Æquè stultum est gaudere calamitate malorum, quasi non & ante fuerint infelices.
Pareto legi quisquis legem sanxeris.
Quod aliis præscripseris, ipse servato.
Plures amicos re secundâ compares.
Paucos amicos rebus adversis probes.
Prospera fortuna conciliat multos amicos: at reflante fortunâ pauci manent, sed sinceri.

Cleo-

CLEOBULI, Carmine Aſclepiadeo:

Quanto plùs liceat, tantò libeat minùs.

Quò potentior es, hoc magis cave nè quid pecces: & quò plùs tibi permittunt homines ob principatū, hoc ipſe minùs permittas tibi.

Fortunæ invidiâ eſt immeritus miſer.

Cùm bonis malè eſt, fortunæ imputatur, cùm ea ſæpè magnatum ſit culpa.

Felix criminibus nullus erit diù.

Felicitas malo parta, non eſt diuturna.

Ignoſces alys multa, nihil tibi.

In alios lenis eſto, in teipſum ſeverus.

Parcit, quiſque bonis, prodere vult bonos.

Qui bonos viros tradit in manus bonorum, is ſervat, non perdit quos prodit. Quanquam ſuſpicor legendum,

Parcit quiſque bonis, perdere vult malos.

Ut ſit ſenſus, Qui malos ac nocentes afficit ſupplicio, is miſeretur bonorum & innocentium, quos ab horum violentia liberat. Et *(quiſque)* poſitum eſt pro *(quiſquis.)*

Majorum meritis gloria non datur:
Turpis ſæpè datur fama minoribus.

Laus parentum non tribuitur poſteris: at probra parentum ſæpè objiciuntur liberis.

CHILONIS, CARMINE CHORIambico, ex Choriambis tribus & Amphibracho, videtur Sotadicum.

Nolo minor me timeat, deſpiciatve major.

Sic eſt moderanda vitæ ratio, ut nec inferioribus ſis formidini, quod eſt tyrannicum; nec ſuperioribus contemptui, quod eſt abjectæ fortunæ.

Vive memor mortis, immemor ut ſis ſalutis.

Sic fuge turpia, quaſi hodiè moriturus: Sic cura honeſta ſtudia, quaſi ſemper victurus. Quãdo hic verſus depravatus eſt, ſuſpicor ità legendum.

Vive

Vive memor mortis, ut sis memor & salutis. Aut sic;
Vive memor mortis, nè sis immemor & salutis.
Tristia cuncta exsuperes, aut animo, aut amico.
In rebus adversis, aut amici consuetudine pelle mœrorem, aut animo te sustine.
Tu benè si quid facias, non meminisse fas est.
Benefacta tua prædicent alii.
Grata senectus homini, quæ parilis juventæ:
Illa juventus gravior, quæ similis senectæ.
Florida senectus simillima est adolescentiæ: morosa juventus simillima est senectuti.

SOLONIS, Carmine Trochaico.

DIco tunc vitam beatam, fata cùm peracta sunt.
Nemo beatus, nisi qui felicìter diem obierit.
Par pari jugato conjux; dissidet, quod impar est.
Firmissima est amicitia quæ inter pares coiit.
Non erunt honores unquam fortuiti muneris.
Honos verus virtutis est præmium, non mun⁹ fortunæ.
Clam coarguas propinquum, sed palam laudaveris.
Amicum laudato palàm, sed errantẽ occultè corripe.
Pulchrius multò parari, quàm creari nobilem.
Clarior est nobilitas quam ipse tuis virtutib⁹ tibi parâris, quàm quæ ex majorum imaginibus contigit.
Certa si decreta sors est, quid cavere proderit?
Sive sunt incerta cuncta, quid timere convenit?
Si fatũ vitari non potest, quid prodest præscîsse? sin incertũ, stultũ est timere quod an eventurũ sit nescias.

THALETIS, versu pentametro.

TVrpe quid ausurus, te sine teste time.
Quod apud alium puderet facere, nè solus quidẽ ausis facere, veluti teipso teste.
Vita perit, mortis gloria non moritur.
Etiam post mortem vivit gloria benefactorum.
Quod facturus eris, dicere sustineris.
Sile, si quid est in animo facere, nè quis impediat.

Crux est, si metuas, vincere quod nequeas.

Auget sibi molestiã, qui timet, quod vitari non potest.

Cùm verè objurgas, sic inimice juvas.

Præstat verè carpi ab inimico, quàm falsò laudari ab amico.

Nil nimiùm, satis est, nè sit & hoc nimiùm.

Nè quid nimis: nam modus omnib⁹ in reb⁹ est optim⁹.

Sequuntur *Mimi Publiani* ab Erasmo *castigati & elucidati.*

ERASMUS ROTERODAM. Lectori S. D.

IN hos depravatissimè scriptos reperi commentariolos, longè prodigiosiores quàm in Catonem, qui neque cœlum neque terram attingerent, & tamen accuratissimè depictos, ceu rem sacram. O seculum illud infelix! Sunt plerique Senarii Jambici, sed Latinæ comœdiæ libertatem non fugientes: si quod diversum genus inciderit, annotabimus. Cæterùm qui scire volet à quàm portentosis mendis hos Mimos vindicaverimus, is conferat cum iis quos ante nostram editionem habebant vulgati codices. Vale Lector, & fruere.

Alienum est omne, quicquid cpt. ndo evenit.

Sensus est, id quod nostro studio paratur, verè nostrum est: quod votis contingit, alienum est: nempè quod fortuna possunt accipere.

Ab alio expectes, alteri quod feceris.

Qualis fueris in alios, tales alii futuri sunt in te.

Animus

Animus vereri qui scit, scit tutò aggredi.

Qui intelligit periculum, is novit cavere periculum: temeritas autem periculosè rem aggreditur, quia nescit timere.

Auxilia humilia, firma consensus facit.

Concordia fortia facit, etiam quæ sunt imbecilla: contrà, discordia maximas opes debilitat.

Amor animi arbitrio sumitur, non ponitur.

Nobis in manu est, non incipere amare: ubi cœperis, jam illi servus es, nec potes excutere cùm velis.

Aut amat, aut odit mulier: nihil est tertium.

Mulier nimis est vehemens in utramque partem, animal affectibus obnoxium. Quanquam hujusmodi viros etiam non paucos reperias, nimis in utramque partem vehementes.

Ad tristem partem strenua suspicio.

Qui parùm sunt felices, magis laborant suspicione: Vel sic suspicio plerumq; vergit in partem deteriorem. *Strenua* hic citam ac propensam significat.

Ames parentem, si æquus est: si aliter, feras.

Bonum parentem ama: difficilem tolera, vel ob hoc, quia pater est. *Æquus* dixit, pro commodo & humano.

Aspicere oportet, quod possis deperdere.

Serva quod nolis perire: Oculus autem, hoc est, præsentia domini, optimus rei custos.

Amici vitia si feras, facis tua.

Tibi imputabitur quicquid peccat amicus, cùm non admoneas.

Aliena homini ingenuo acerba est servitus.

Aliis servire, durum est ei qui liber sit natus, & aliis imperare solitus.

Absentem lædit, cum ebrio qui litigat.

Mens enim ebrii non adest, cùm quâ loquendum est: Itaque perindè est ac si non adesset ipse.

Amans iratus multa mentitur sibi.

Multa enim constituit in animo, quæ nō præstat posteà: *Egóne illam, quæ me? quæ illum?*

Avarus ipſe miſeriæ cauſa eſt ſuæ.

Nam ſuâ ſponte & volens pauper eſt.

Amans quid cupiat, ſcit; quid ſapiat, non videt.

Amans ſine judicio cupit, nec expendit ſalubre ſit an pernicioſum id quod cupit.

Amans quod ſuſpicatur vigilans ſomniat.

Qui amant, ipſi ſibi omnia fingunt; & inani ſpe ſibi blandiuntur.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Triſtia facilè ſparguntur in vulgus; quæ recta ſunt & honeſta, vix creduntur.

Amor extorqueri non poteſt, elabi poteſt.

Amor non poteſt ſubitò víque expelli, ſed paulatim poteſt elabi.

Ab amante lachrymis redimas iracundiam.

Amans iratus lachrymis placatur.

Apertè mala cùm eſt mulier, tum demùm eſt bona.

Fucatum & fraudulentum animal eſt mulier, eáque minimè noxia cùm palàm eſt mala. Indicat nullam eſſe bonam.

Avarum facilè capias, ubi non ſis idem.

Avarum non poteſt ferre avarus. Vel, facilè fallas avarum, niſi ſis idem quod ille eſt, id eſt, avarus & ipſe.

Amare & ſapere vix Deo conceditur.

Non eſt ejuſdem amare & ſanæ mentis eſſe. Perindè quaſi velis cumratione inſanire, quemadmodum habet *Terentius*.

Avarus niſi cùm moritur, nihil rectè facit.

Etenim cùm moritur, tum demùm permittit alios ſuis opibus frui.

Aſtutè dum celatur, ſe ætas indicat.

Senectus celari non poteſt. Niſi fortè ſic legendum eſt; *Aſtu crimen celatur, ætas indicat.* Tempus enim aperit omnia.

Avarus damno potiùs quàm ſapiens dolet.

Sapiens non cruciatur damnis rerum, ſed is qui magni facit pecuniam.

Avaro,

Avaro quid mali optes, nisi ut vivat diù?

Propterea quòd miserrimè vivat. Summum igitur malum optat avaro, qui optat diutinam vitam.

Animo dolenti nihil oportet credere.

Quàm diù doles, nè quid tibi ipsi fidas; nihil enim sani suadet dolor: expecta donec resîdat ægritudo, tum statue quid velis loqui aut facere.

Alienum nobis, nostrum plus aliis placet.

Suæ quemque sortis pœnitet. Aliena miratur verbis duntaxat; cæterùm si ad rem ventum sit, pauci velint cum aliis commutare.

Amare juveni fructus est, crimen seni.

Amor voluptas est in juvene; scelus in sene, non voluptas.

Anus cùm ludit, morti delicias facit.

Anum virginem morti non decet lusus; videtur enim mortem delectare velle.

Amoris vulnus, idem qui sanat, facit.

Desiderii vulnus sanat idē, qui facit, si sui copiā facit. Alluſit ad *Telephi* fabulam.

Ad pœnitendum properat, citò qui judicat.

Nè statim pronuncies: nam præcipitati judicii sæpè pœnitet.

Amicos res opimæ parant, adversæ probant.

Et hoc carmen depravatum est, fortè sic legendum: *Amicum opimæ res parant, tristes probant.* Secunda fortuna conciliat amicos, adversa explorat, fidi sint an veri.

Aleator quantò in arte est melior, tantò est nequior.

Hoc est carmen Trochaicum. In malâ re quò magis excellis, tantò scelerātior es: veluti miles quò melior est, hoc vir nequior.

Arcum intensio frangit, animum remissio.

Arcus frangitur, si nimiùm tendas. Animi vires augentur exercitatione, ocio franguntur.

Bis est gratum, quod opus est, ultrò si offeras.

Beneficium precibus extortum, magnam gratiæ partem perdidit: quod ultrò oblatum est, id bis gratum.

Beneficium dare qui nescit, injustè petit.

Non debet uti beneficiis aliorum, qui ipse nemini benefacit.

Bonum est, fugienda aspicere alieno in malo.

Idem *Plautus, feliciter sapit, qui alieno periculo sapit.*

Quid tibi sit fugiendum, id discas non tuo malo, sed ex aliorum malis exemplum sumito.

Beneficium accipere, libertatem vendere est.

Felicius est dare quàm accipere: perdit enim libertatem, quisquis utitur alterius beneficio.

Bona nemini hora est, ut non alicui sit mala.

Nulla fortuna secunda est, quæ non alicujus malo contingat.

Bis cuique mori est, alterius arbitrio mori.

Mortem naturalem æquiore animo ferunt homines, adactam graviùs.

Beneficia plura recipit, qui scit reddere.

Ingratis nemo plura committit; quos experimur gratos, in hos majora conferimus.

Bis peccas, cùm peccanti obsequium accommodas.

Nam & illũ adjuvas, & te ejusdem malefacti reũ facis.

Bonus animus læsus graviùs multò irascitur.

Lenis animꝰ cùm incandescit, vehemẽtiùs commovetur.

Bona mors est homini, vitæ quæ extinguit mala.

Miseris mors est optanda quoque, ut quæ finem adferat malorum.

Beneficium dando accepit, qui digno dedit.

Hunc versum nominatim citat *Aulus Gellius* inter Mimos Publianos.

Blanditiâ, non imperio, sit dulcis Venus.

Jucundum est, cùm ex animo quis redamatur, non cùm extorquetur mulieris obsequium.

Bonus animus nunquam erranti obsequium accommodat.

Qui probus est ipse, nunquã alteri peccanti assentitur.

Beneficium se dedisse qui dicit, petit.

Commemoratio beneficii dati, est reposcẽtis gratiam.

Conjunctio animi maxima est cognatio.

Arctius

Arctiùs alligat mutua benevolentia, quàm affinitas sanguinis. Fortè versiculus hic ità legendus est.

Benevolus animus maxima est cognatio.

Nam & hoc modo carmẽ constat, & in hac litera, nempè B. reperiebatur.

Beneficium sæpè dare, docere est reddere.

Qui sæpiùs benè meretur de aliquo, is provocat ad gratitudinem quadam partinacia benefaciendi.

Bonitatis verba imitari, major malitia est.

Qui malus est & benè loquitur, is plusquam malus est

Bona opinio homini tutior pecuniâ est.

Tutius est habere bonam famam, quàm divitias.

Bonum, tametsi supprimitur, non extinguitur.

Veritas & justitia premi possunt ad tempus, sed emergunt posteà.

Bis vincit, qui se vincit in victoriâ.

Qui moderatè utitur victoriâ, bis vincit, primũ hostẽ, deindè animum.

Benignus etiam dandi causam cogitat.

Qui liberalis est, non expectat ut rogetur, sed ultrò quærit occasionem largiendi.

Bis interimitur, qui suis armis perit.

Magis nobis dolet calamitas, cujus ipsi ministravimꝰ occasionem. Veluti si quis hominẽ evehat ad magistratum, à quo posteà subvertatur.

Benè dormit, qui non sentit quàm malè dormiat.

Cùm abest sensus mali, nihil est mali. Veluti si quis alto somno obrutus, non sentiat incommoditatem strati.

Bonorum crimen est officiosus miser.

Si calamitosus est, qui rectè vivit, hoc imputatur virtuti cui dicunt adversari fortunam. Vel sic; Quum egeat necessariis vir probus, in dedecus vergit bonorũ virorum, qui virtutis non habeant honorem.

Bona fama in tenebris, proprium splendorem obtinet.

Decus rectè factorum non potest obscurari: lucet enim in ipso pectore, si non respondet opinio populi.

Benè cogitata si extidunt, non occidunt.

Quod rectè proposueris, etiamsi ad tempus excidit, animo tamen non omninò perit.

Benè perdit nummos, judici cum dat nocens.

Qui corrumpit judicem pecuniâ, cùm sit nocens, perdit eam, sed suo bono: proindè benè perdit.

Bonis nocet, quisquis pepercerit malis.

Fit injuria bonis, cùm impunitas datur malis. Pauciores enim boni futuri sunt, si liceat impunè malos esse.

Bono justitiæ proxima est severitas.

Severitas enim est justitiâ rigidior & exactior, vergens tamen ad clementiam.

Bonum apud virum citò moritur iracundia.

Apud malos viros ira tardissimè senescit; apud bonos, citò.

Bona turpitudo est, quæ periculum indicat.

Aut sic: *Quæ periculum vindicat.* Satiùs est pudere, quàm pigere: pudor utilis est, per quem arcemur ab his quæ periculosè fecerimus.

Bona comparat præsidia misericordia.

In alios misericors, meretur ut in ipsum faventes sint alii, si quid adversi acciderit.

Bonarum rerum consuetudo pessima est.

Vilescit quod consuetũ esse cœperit. Bonis rebus nihil debet esse charius. Charum est autem, quod rarum est.

Beneficium dignis ubi das, omnes obligas.

Virtuti enim datur, non homini. Et tuo beneficio bonus in cæteros omnes utitur.

Crudelis in re adversa est objurgatio.

Consolandus est amicus, non objurgandus, in rebus afflictis.

Cavendi nulla est dimittenda occasio.

Nunquam satis caveris. Aliquando nocendi est omittenda occasio, cavendi nunquam.

Cui semper dederis, ubi neges, rapere imperas.

Qui adsueverit semper accipere, is putat jam sibi deberi quod datur, adeò ut si negâris, paratus sit eripere vi. Hoc ad magnates peculiariter attinet.

Crudelem

Crudelem medicum intemperans æger facit.

Ægroti intemperantia facit, ut medicus cogatur ad duriora remedia descendere, nempè sectionem, aut ustionem, & similia.

Cujus mortem amici expectant, vitam oderunt.

Ejus vita fuerit invisa oportet, cujus amici mortem optant.

Cum inimico nemo in gratiam citò redit.

Non est statim fidendum inimico. Facilè dissolvitur benevolentia, at non facilè sarcitur. Et ira omnium tardissimè senescit.

Citiùs venit periculum quod contemnitur.

Magis nocet periculum his qui negligunt, quàm qui cavent.

Casta virum matrona parendo imperat.

Pudica uxor hoc impetrat obsequio suo, ut quicquid velit, faciat maritus, & magis imperat cùm obsequitur, quàm cum exigit.

Citò ignominia fit superbi gloria.

Arrogantiam semper sequitur infamia; & qui insolenter utitur gloriâ, incidit in ignominiam.

Consilio melius vincas quàm iracundia.

Ira præceps est, prudentia sedata. Hâc citiùs efficies quæ voles, quàm violentiâ & ferociâ.

Cuivis dolori remedium est patientia.

Omnis dolor lenitur patientiâ. Alia aliis malis sunt remedia, at patientia commune est malorum omnium lenimentum.

Cum vitia prosunt, peccat qui rectè facit.

Cùm expediat esse malos, tum nocet esse bonos. Et cùm præmium est malefactis, tum benefactis pœna est.

Contemni est levius quàm stultitia percuti.

Satius est contemni ob virtutem, quàm stultum quid agere.

Comes facundus in viâ pro vehiculo est.

Et hic versus citatur ab *Aulo Gellio*. Jucundus confabulator facit, ut non sentias viæ tædium, perindè ac si vehiculo porteris.

Citò improborum læta in perniciem cadunt.

Non est diuturna malorum felicitas.

Crimen relinquit vitæ, qui mortem appetit.

Videtur accusare vitam suam, qui mortem appetit.

Cui plùs licet quàm par est, plùs vult quàm licet.

Hunc versiculum adscripsi ex *Gellio*. Cui plùs permittitur quàm æquum est, is plùs sibi sumit quàm oportet.

Hoc convenit in tyrannos & uxores.

Damnare, est objurgare, cùm auxilio est opus.

Cùm amicus afflictus eget auxilio, tum objurgare non est officiosum, sed damnare est. Primùm eximendus est calamitati, posteà objurgandus, quòd suâ culpâ in eam inciderit.

Discipulus est prioris posterior dies.

Quotidianâ rerũ experientiâ reddimur prudentiores.

Diu apparandum est bellum, ut vincas celeriùs.

Qui in aggrediendo nimiùm properant, aliquando tardiùs conficiunt. Mora in apparando non dispendium est, sed lucrum ad negotium citò conficiendum.

Dixeris maledicta cuncta, quum ingratũ hominem dixeris.

Ingratitudo omnia vitia in se complectitur, nullum igitur convitium dici potest contumeliosius. Versus est Trochaicus.

De inimico nè loquare malum, si cogites.

Si cogites nocere inimico, cave loquaris malè, cavebit enim ille. Stultum est igitur malè dicere. Nam si mieus est, iniquè facis: sin inimicus, minùs illi nocebis.

Deliberare utilia, mora tutissima est.

Tutissimum est esse lentas consultationes. Nam præcipitata consilia plerumque sunt inauspicata.

Dolor decrescit, ubi quo crescat, non habet.

Quum malum venerit ad summum, tum necesse est ut fiat remissius.

Dedisce flere fœminam, est mendacium.

Id est, fœmina nunquam hoc dedisceret.

Discordiâ fit charior concordia.

Amantium iræ amoris redintegratio est.

Deliberandum est diù, quod statuendum est semel.

De quo non potes nisi semel statuere, veluti de matrimonio, de sacerdotio, de hoc diù deliberandum est, priùs quàm aggrediaris.

Difficilem oportet aurem habere ad crimina.

Nè facilè credas accusanti quempiam.

Dum vita grata est, mortis conditio optima est.

Tùm optimum est mori, cùm adhuc dulce est vivere.

Damnum appellandum est, cum malâ famâ lucrum.

Lucrum cum jacturâ famæ, damnum est, non lucrum.

Ducis in consilio posita est virtus militum.

Frustrà sunt fortes milites, ni ducis prudentia regantur

Dies quod donat, timeas; citò raptum venit.

Quod subitò contingit, subitò solet auferre fortuna. Fortassè *(teneas)* legendum, pro *(timeas.)*

Dimissum, quod nescitur, non amittitur.

Non est damnum quod non sentis.

Etiam innocentes cogit mentiri dolor.

In tormentis sæpè mentiuntur & innocentes, adacti cruciatu.

Etiam peccato rectè præstetur fides.

Adeò servanda est fides, ut etiam malis in rebus aliquando præstanda sit.

Etiam celeritas in desiderio mora est.

Cupienti etiam festinatio videtur mora.

Ex vitio alterius sapiens emendat suum.

Ex alienis erratis sapiens colligit, quid sit tibi cavẽdũ.

Et deest & supereſt miseris cogitatio.

Deest, quià non vident, quo pacto possint mederi malis: & supereſt, quià intelligunt, quid debuerint cavere, sed serò.

Etiam oblivisci quod scis interdum expedit.

Quædam hujusmodi sunt, ut sint dediscenda. Legi poterat *quod sis*, ut sit sensus, Expedit aliquoties meminisse magis, quid præsens tempus & res postulet, quàm tua dignitas.

Ex hominum quæstu facta fortuna est Dea.

Studium lucri facit, ut fortuna credatur esse Dea, quæ faveat. Aut (*ex quæstu*) id est, querimoniis; Nam illi imputant, si quid acciderit.

Effugere cupiditatem, regnum est vincere.

Vincere avaritiam aut iram, plùs est quàm regnum.

Exuli ubi nusquam domus est, sine sepulcro est tanquam mortuus.

Opinor ità legendum.

Cui nusquam domus est, sine sepulcro est mortuus.

Id est, Exul, qui nusquam habet domum, perindè est ut mortuus insepultus, aut cui non est sepulcrum; exilium enim mors est civilis.

Etiam qui faciunt, odio habent injuriam.

Nolunt sibi fieri injuriam nec ii, qui faciunt aliis.

Eripere telum, non dare irato decet.

Irato non est danda occasio nocendi, sed potiùs adimenda.

Se denegare patriæ, exilium est pati.

Sic enim versiculum hunc mutavimus. Qui latet & non versatur in republicâ, is suâ sponte exul est.

Etiam capillus unus habet umbram suam.

Nihil est tam minutum, quod non possit aliquid.

Ehcu quàm miserum est, fieri metuendo senem?

Miserrimum est consenescere metu mali, quod nondum advenerit.

Etiam hosti est æquus qui habet in consilio fidem.

Qui sequitur quod dictat fides, non quod dolus, is etiam hostibus erit æquus.

Excelsis multò facilius casus nocet.

Ex alto cadentibus periculosior est, ac facilior ruina; Ità periculosiùs dejicimur ex altâ fortunâ.

Fidem qui perdit, quò se servet in reliquum?

Qui perdit pecuniam, habet in quod se servet; qui fidem, nihil habet, in quod se servet.

Fortuna cum blanditur, captatum venit.

Insidiatur fortuna, cùm blanda est; ità tum maximè habenda est suspecta, cùm maximè prospera est.

Fortunam citiùs reperias, quàm retineas.

Difficillimum eſt retinere fortunam, nè mutetur; & major virtus eſt tueri parata, quàm parare.

Formoſa facies, muta commendatio eſt.

Favetur enim formoſis, etiamſi nihil dicant.

Fruſtrà rogatur, qui miſereri non poteſt.

Qui non poteſt molleſcere precibus, quid opus eſt hunc rogare?

Fraus eſt accipere quod non poſſis reddere.

Dolus eſt accipere beneficium à quoquam, cui non poſſis tantundem reddere.

Fortuna, nimiùm quem fovet, ſtultum facit.

Magnæ felicitatis comites, ſunt ſtultitia & arrogantia.

Fatetur facinus, qui judicium fugit.

Qui detrectat judicium, indicat ſibi malè conſciũ eſſe.

Felix improbitas, optimorum eſt calamitas.

Quoties fortuna favet improbis, hoc fit calamitate, & malo optimorum.

Feras, non culpes, quod vitari non poteſt.

Hic verſus nominatim citatur à *Gellio*. Quod mutari corrigique non poteſt, id tacitè ferendum eſt, non vituperandum.

Futura pugnant, ut ſe ſuperari ſinant.

Sic inſtant futura mala, ut tamen vinci vitaríque poſſint prudentiâ.

Furor fit, læſa ſæpiùs patientia.

Et hoc carmen citatur à *Gellio*. Lenes cùm ſæpiùs provocantur, tandem irritati graviùs iraſcuntur; quià rariùs & ſeriùs commoventur.

Ficta citò ad naturam redierint ſuam.

Simulata non diù durant. Et juxta *Flaccum*,

Naturam expellas furcâ, tamen uſque recurret.

Ordo carminis inverſus eſt.

Citò ad naturam ficta redierint ſuam.

Fidem qui perdit, nil poteſt ultrà perdere.

Omnia perdidit, qui fidem perdidit.

Facilitas animi ad partem ſtultitiæ rapit.

Facilè

Facilè adducitur ad vitia, qui facili est animo, ut *Mitio* ille Terétianus, qui ob facilitatem sexagenarius novus factus est maritus.

Fides ut anima, unde abiit, nunquam cò redit.

Ut vita semel amissa, nunquam revertitur: sic nec fides, juxta illud, Qui semel scurra, nunquam bonus paterfamilias.

Fidem nemo unquam perdit, nisi qui non habet.

Pecuniam non perdit, nisi qui habuit. At fidem is dicitur perdidisse, qui non habuit: id est, qui perfid' fuit.

Fortuna obesse nulli contenta est semel.

Nullum malum venit sine incursu alterius mali.

Fulmen est, ubi cum potestate habitat iracundia.

Versus est Trochaic': potens cùm irascitur, fulminat, non irascitur.

Frustra cum ad senectam ventum est, repetes adolescentiam.

Et hic Trochaicus est: non licet rejuvenescere. Proindè seni tractanda sunt senilia.

Falsum maledictum, malevolum mendacium est.

Qui convitiatur & mentitur, is malitiosè mentitur.

Fœminæ naturam regere, desperare est omnium.

Omnes desperant se posse regere mulieris ingenium.

Fer difficilia, ut facilia leviùs feras.

Exerce te rebus difficilioribus, ut alia faciliùs feras.

Fortuna nulli plùs quàm consilium valet.

Consilium plùs efficit, quàm felicitas.

Fortuna vitrea est, quæ cùm splendet, frangitur.

Vitrum cùm maximè lucet, tum facillimè frangitur. Ità splendidissima fortuna minimè durabilis est.

Feras quod lædit, ut quod prodest, perferas.

Ut potiare commodo, feras incommodum.

Facit gratum fortuna, quam nemo videt.

Fortuna facit invidiosum, nisi lateat. Ergo dissimulanda est.

Frugalitas miseria est rumoris boni.

Hunc versum addidi ex *Gellio*. Esse frugalem, rumor quidem bonus est, sed infœlix & parùm vulgo laudatus, cui

cui profusio magis placet. Nisi mavis miseriam accipere pro penuriâ sive inopiâ. Nam tum erit sensus: qui laudatur frugalis, is non laudatur. Tertius sensus argutissim⁹ est: frugalitas est parsimoniæ vitiũ, sed sub honesto laudatóque nomine.

Grave præjudicium est, quod judicium non habet.

Post præjudicia sequuntur judicia, in quibus excutiuntur præjudicia. At grave est illud præjudicium, quod non sequitur aliud judicium, sed ipsũ judicii loco est, veluti si princeps præ se ferat animum inimicum in quempiam, nullus est judex qui secus ausit judicare.

Gravissima est probi hominis iracundia.

Vir bonus ut tardior est ad iram, ità graviùs irascitur, si victa sit illius bonitas.

Gravis animi pœna est quem post factum pœnitet.

Magnam pœnam dedit, quem pœnitet facti.

Gravis animus dubiam non habet sententiam.

Vir constans certa habet consilia.

Grave est malum omne, quod sub aspectu latet.

Malum illud est immedicabile, quod prætextu bonæ rei personatum est. Nam hîc aspectum vocat personam.

Graviùs nocet, quodcunque inexpertum accidit.

Nova mala graviùs dolent.

Gravior inimicus, qui latet sub pectore.

Affectus vitiosus maximè nocet homini: at is latet sub pectore, nec potest excuti.

Gravissimum est imperium consuetudinis.

Consuetudo planè tyrannidem quandam obtinet in rebus humanis, adeò ut stultissima quæque, si semel inoleverint, revelli non possint.

Grave crimen, etiam cùm dictum est leviter, nocet.

Veluti si quis apud Anglos, vel joco vocet aliquem proditorem, non caret periculo, ob odium criminis.

Heu quàm difficile est gloriæ custodia?

Fama honesta facillimè contaminatur & difficilius est eam tueri, quàm parare.

Homo extra corpus est suum, cùm irascitur.

Non

Non est apud se, quisquis irascitur. Respondet illi superiori; *Absenti loquitur, qui cum irato litigat.*

Heu quàm est timendus, quicunque mori tutum putat?

Qui mortem contemnit, is vehementer est timendus: propterea quòd alienæ vitæ dominus est, quisquis suæ contemptor est.

Homo, qui in homine calamitoso est misericors, meminit sui.

Intelligit enim sibi posse accidere, ut sit opus auxilio. Versus est Trochaicus.

Honesta est turpitudo pro bonâ causâ mori.

Glorioſa est infamia, vitam impendere justitiæ. Et hic Trochaicus est.

Habet in adversis auxilia, qui in secundis commodat.

Et hic Trochaicus est. Qui, cùm feliciter agit, aliis subvenit, huic alii subveniunt in rebus adversis.

Heu quàm miserum est lædi ab illo, de quo non possis queri!

Et hic Trochaicus est. Durum est lædi vel ab amico, vel à potente; quòd queri de altero non est honestum, de altero non est tutum.

Hominem experiri multa, paupertas jubet.

Paupertas ingenioſa est, & artium repertrix. *Et ingenium mala sæpe movent*, juxta *Nasonem*.

Heu dolor quàm miser est, qui in tormento vocem non habet!

Et hic Trochaicus est. In tormentis verum exquiritur: at quidam ità torquentur, ut non ausint verum dicere, scientes quid velit taceri, qui torquet.

Heu quàm pœnitenda incurrunt homines, vivendo diù!

In longâ vitâ multa accidunt quæ nolis. Hic quoq; Trochaicus est.

Habet suum venenum blanda oratio.

Insidioſa est blandiloquentia, & mellitum venenum.

Homo toties moritur, quoties amittit suos.

Orbitas mors quædam est.

Homo semper in sese aliud fert, in alterum aliud cogitat.

Hic est Iambicus Tetrameter. Nemo non est dissimulator.

Honestus rumor, alterum est patrimonium.

Tan-

Tantundem ferè valet honesta fama, quantum patrimonium.

Homo nescit, si dolore fortunam invenit.

Non sentitur dolor, quo paratur aliquid commodi.

Honestè servit, qui succumbit tempori.

Honestum est servire tempori, & cedere fortunæ ad tempus.

Homo vitæ commodatus, non donatus est.

Vita datur ad tempus, ut qui dedit, exigat suo jure quandocunque velit.

Hæredem scire, utilius est quàm quærere.

Quidam codices habent, *ferre*, pro *scire*. Satius est ferre qualemcunque hæredem, quàm nullum habere.

Si legas *scire*, sensus est, Præstat habere liberos, quibus tua relinquas, quàm circumspicere alienos, quibus tua relinquas.

Hæredis fletus sub persona risus est.

Hic quoque versus citatur à *Gellio*. Fletus hæredis est risus personatus, id est, dissimulatus: gaudet enim etiamsi fleat.

Habent locum maledicti crebræ nuptiæ.

Vulgus malè sentit de muliere sæpiùs nuptâ.

Inferior horret, quicquid peccat superior.

Quod principes peccant, id recidit in malum plebis.

Inimicum ulcisci, vitam accipere est alteram.

Jucundissima res est vindicta, & velut altera vita. Primùm vitam tuetur suam, deindè capit voluptatem ex ultione.

Id agas, nè quis tuo te merito oderit.

Odium effugere non possumus; nè quis nos meritò oderit, id cavere possumus.

Invitum cum retineas, exire incitas.

Qui non cupit manere, hunc quò magis retines, hoc magis cupis abire.

Ingenuitatem lædis, cum indignum rogas.

Servile est, supplicem esse homini indigno: Læditur igitur ingenuitas.

In

In nullum avarus bonus est, in se pessimus.

Nulli benefacit avarus, se verò etiam discruciat custodiâ rerum suarum.

Inopi beneficium bis dat qui dat celeriter.

Bis gratum est beneficium, quod statim promptéque datur egenti.

Instructa inopia est in divitiis cupiditas.

Cupere, cùm abundes, inopia quædam est, non expedita, sed instructa & onusta; quasi dicas, dives inopia.

Invitat culpam, qui peccatum præterit.

Qui dissimulat peccatum, is invitat ut iterũ peccetur.

Jucundum nihil est, nisi quod reficit varietas.

Nihil tam dulce, quod non pariat satietatem, nisi varietate condiatur.

Ingenuitas non recipit contumeliam.

Generosi & ingenui animi est, negligere contumeliam. Aut sic; Generosus animus impatiens est contumeliæ.

Impunè peccat in eum, qui peccat in rarior.

Fortè sic legendum est, Impunè peccat, cùm quis peccat rarior: Aut, impunè peccat, cùm quis peccat rariùs.

Ingratus unus miseris omnibus nocet.

Unius hominis ingratitudo facit, ut nec gratis succurratur cùm egeant.

In misera vitâ nulla contumelia est.

Hoc carmen variè reperi depravatum; & haud scio an rectè divinârim: Non videtur contumelia, quam facias in hominẽ malũ, & infelicẽ. Nisi sic mavis, in vitia miseri cõtumelia est dicere: id est, contumeliæ gen' est insectari vitia hõinis miseri, qui magis eget cõsolatiõe.

Inopiæ parva desunt, avaritiæ omnia.

Seneca citat hujusmodi Publii carmen:

Luxuriæ desunt multa, avaritiæ omnia.

Quanquam hic quoque versus constabit si legas, Inopiæ desunt parva, sive pauca: quod ego malim, Multa desiderat pauper ad vitæ usum, sed avarus magis eget, qui nec id habet quod habet.

Ita amicum habeas, possi ut fieri inimicum putes.

Et hic citatur à *Gellio*. Sic ama, tanquam osurus. Ità confidas amico, ut si fiat inimicus, non multùm possit lædere.

Invidiam ferre, aut fortis, aut, felix potest.

Fortunati negligunt invidiam; vir fortis contemnit.

In amore mendax semper iracundia.

Eadem est sententia, quam ante dixit.

Amans iratus multa mentitur sibi.

Invidia tacitè, sed minutè irascitur.

Invidus habet iram suam, sed dissimulatam, & minutam, hoc est, de re nihili.

Iratum breviter vites, inimicum diù.

Ira statim subsidit, odium diuturnum est. Odit autem quisquis est inimicus. Ab hoc igitur diù cavendum est, imò semper. Hoc ipsum admonet sapiens Hebræus;

Ab hoste reconciliato cavendum.

Injuriarum remedium est oblivio.

Vindicta non medetur injuriis tibi factis, sed oblivio.

Iracundiam qui vincit, hostem superat maximum.

Trochaicus est. Fortissimi est iram suam vincere. Hoc *Alexander* ille magnus orbis dominator non potuit.

In malis sperare bonum, nisi innocens, nemo solet.

Et hic Trochaicus. Bona conscientia facit, ut in malis speremus superos auxiliaturos.

In vindicando criminosa est celeritas.

Quidam habent, in judicando. Nè sis præceps vel ad ultionem, vel ad judicandum.

Inimicum quamvis humilem, docti est metuere.

Sapientis est, non contemnere hostem quantumvis humilem: potest enim per occasionem nocere.

In calamitosos risus etiam injuria est.

Miseri risu etiam offenduntur. Et quibus res sunt minùs secundæ, ad suspicionē mali rapiunt etiā casu dicta.

Judex damnatur, cùm nocens absolvitur.

Cùm absolvitur nocens, tunc judex non innocens sit oportet.

Ignoscere humanum, ubi pudet, cui ignoscitur.

Non

Non ignoscendum est, nisi pœniteat facti.

In rebus dubiis plurima est audacia.

Fortè legendum est *plurimum* vel *plurimi*. Multum valet audacia, cùm res est *dubia*, hoc est, periculosa.

Illo nocens se damnat, quo peccat, die.

Quisquis admittit scelus, illicò sibi damnatus est, judice conscientiâ, etiamsi judex nemo pronunciet.

Ità crede amico, nè sit inimico locus.

Idem dixit anteà: *Ità amicum habeas, &c.*

Iratus etiam facinus consilium putat.

Qui irascitur, etiam scelus putat judicio rectè q; fieri. Aut, iratus lædi se putat ab eo, qui benè consulit.

Improbè Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.

Hoc addidi ex *Gellio*. Qui semel expertus, iterùm exponit se periculo, imprudenter accusat fortunam. Est autem & hic Trochaicus Tetrameter.

Loco ignominiæ est apud indignum dignitas.

Honor commissus indigno, non honestat eum, sed magis dedecorat.

Laus ubi nova oritur, etiam vetus admittitur.

Si iterùm rectè facies, efficies, ut superiori de te famæ fidem habeant homines.

Læso doloris remedium inimici dolor.

Suum malum minùs sentit, qui potest ulcisci.

Levis est fortuna: citò reposcit quæ dedit.

Fortuna inconstans statim repetit & aufert, si quid dedit.

Lex universa est, quæ jubet nasci & mori.

Necessitas nascendi ac moriendi, neminem non complectitur.

Lucrum sine damno alterius fieri non potest.

Unius lucrum damnum est alterius. At non item in rebus animi.

Lascivia & laus nunquam habent concordiam.

Intemperantia semper obnoxia est infamiæ.

Legem nocens veretur, fortunam innocens.

Innocens etsi non veretur leges, ut nocens; tamen timet

met fortunam, quæ nonnunquam opprimit innocentem.

Luxuriæ desunt multa, avaritiæ omnia.

Hunc versum citat *Seneca* in Controversiis. Multis profusor, avarus eget omnibus. Illi multis est opus, qui multum absumit: huic nihil est satis, cùm sit insatiabilis.

Malignos fieri maxime ingrati docent.

Ingrati faciunt, ut qui benigni fuerint, contractiùs donent. Hos enim *malignos* vocat, id est, parcos.

Multis minatur, qui uni facit injuriam.

Omnes expectant injuriam ab eo, qui uni fecerit.

Mora omnis odio est, sed facit sapientiam.

Molesta est mora in omni re: tamen ea nos reddit sapientes, nè quid agamus temerè aut inconsultò.

Mala causa est, quæ requirit misericordiam.

Innocentia non eget misericordiâ, sed æquum desiderat judicem. At cùm fiducia rei tota est in misericordiâ judicis, pessimam habet causam.

Mori est felicis, antequam mortem invocet.

Ille feliciter moritur, qui tum moritur, dum adhuc jucunda est vita, ac nondum hujus tædio mortẽ optat.

Quidam codices pro *felicis*, habent *felicius*.

Miserum est tacere cogi, quod cupias loqui.

Durum est, cum non licet loqui quod velis; nam illic multò minùs licebit facere quæ velis, si loqui non licet.

Miserrima est fortuna, quæ inimico caret.

Felicitas incitat inimicitias: ergò cui nullus invidet, is miserrimus sit oportet.

Malus est vocandus, qui suâ causâ est bonus.

Qui benè facit commodi sui causâ, is malè facit.

Malus, ubi bonum se simulat, tunc est pessimus.

Dissimulata malitia pessima est.

Metus cùm venit, rarum habet somnus locum.

Timor abigit somnum. Aut, Non est dormitandum in periculo.

Mori necesse est, sed non quoties volueris.

Aliquando optant mortem homines, cùm mori non possint. At semel duntaxat moriendũ, nam à morte non

datur reviviſcere. Hoc dictum adverſus eos, qui quoties accidit aliquid in vitâ moleſti, mortem optant, quaſi liceat reviviſcere.

Male geritur, quicquid geritur fortunæ fide.

Quod à fortuna pendet, id parum eſt firmum.

Mortuo qui mittit munus, nil dat illi, adimit ſibi.

Olim ſolebant inferias exhibere mortuis; hoc perit vivis, & nihil accipit mortuus. Trochaicus eſt.

Minor eſt quàm ſervus, dominus qui ſervos timet.

Infra ſervos eſt qui ſervos ſuos timet, nempè malè ſibi conſcius.

Magis hæres fidus naſcitur quàm ſcribitur.

Filius naſcitur hæres; hæredipeta ſcribitur. Hoc adverſus illos, qui, fraudatis iis quos natura conjunxit, obſequenſam aliquam res ſuas ad alienos transferunt.

Malo in conſilio fœminæ vincunt viros.

In rebus malis plùs ſapiunt fœminæ quàm viri.

Mala eſt voluptas, alienis aſſueſcere.

Dulcis cibus alienus, ſed fœda voluptas eſt aſſueſcere alienis.

Magno cum periculo cuſtoditur, quod multis placet.

Trochaicus eſt. Difficile eſt ſervare quod expetunt multi; veluti, pecuniam, aut formoſam uxorem.

Mala eſt medicina, ubi aliquid naturæ perit.

Medicina quæ lædit naturam, dura eſt; veluti quæ membrum aufert.

Malæ naturæ nunquam doctrinâ indigent.

Ad mala vel citra doctrinâ ſumus idonei; virtus diſcitur.

Miſeriam neſcire, eſt ſine periculo vivere.

Qui ſine periculo vivit, is feliciter vivit. Vita tuta quamvis humilis, feliciſſima eſt.

Malè vivunt, qui ſemper victuros putant.

Semper enim prorogant in craſtinum, ſi quid eſt voluptatis, aut bonæ rei.

Maledictum interpretando, facies acrius.

Quidam excuſant convitium interpretatione, atque ità magis irritant.

Malè ſecum agit æger, medicum qui hæredem facit.

Invi-

Invitat enim ut occidat.

Minùs decipitur, cui negatur celeriter.

Minùs enim diu sperat, & frustratur leviùs.

Mutat se bonitas, quam irritat injuria.

Boni fiunt mali, si provoces.

Mulier, cum sola cogitat, malè cogitat.

Mulier apud se cogitabunda, aliquid mali volvit in animo: Pudor enim cohibet eum sexum, qui abest in solitudine.

Malefacere qui vult, nusquam non causam invenit.

Malis nusquam deest occasio malefaciendi.

Malevolus semper suâ naturâ vescitur.

Etiamsi deest præmium maleficii, tamen malevolus fruitur suâ malitia, & vel gratis malus est.

Multos timere debet, quem multi timent.

Quem multi timent, hunc pauci amant. Is igitur vicissim timeat oportet, à quibus timetur.

Malè imperando summum imperium amittitur.

Summum imperium est bene imperare: id amittitur malè imperando. Aut, Nullum imperium tam potens, quod non amittitur si tyrannicè imperes.

Mulier quæ nubit multis, multis non placet.

Malè audiunt vulgò, quæ sæpius mutant maritum: Aut infelices sunt, aut incontinentes, aut inconstantes, aut morosæ. Quæcunque enim nubit marito secundo, prioti displicuit à quo divertit.

Malum consilium est, quod mutari non potest.

Nunquam te involvas hujusmodi nodo, ut explicare te non possis. Hunc versum adjecimus ex *Aulo Gellio.*

Nihil agere, semper infelici est optimum.

Qui infortunatus est in rebus gerendis, huic optimum est in otio vivere.

Nihil peccent oculi, si animus oculis imperet.

Oculos incusamus, quasi ministrent occasionem malarum cupiditatum: At animus in culpa est, qui oculis non imperat.

Nihil proprium ducas, quod mutari possit.

Nihil existimes verè tuum ac perpetuum, quod possit auferri.

Non citò ruinâ perit vir, qui ruinam timet.

Fortasse sic legendum, ut sit Trochaicus:

Non citò perit ruinâ, qui ruinam prætimet: id est, non facilè opprimitur incommodo, qui præcavet incommodum; & non facilè opprimitur periculo, qui periculum observat.

Nescis quid optes, aut quid fugias, ita ludit dies.

Iambicus est Tetrameter. Ità ludit tempus & fortunæ vicissitudo, ut sæpè, quæ putâris optima, sentias maximè nocere, & è contra.

Nunquam periculum sine periculo vincitur.

Et hic citatur à *Gellio*. Audendum est aliquo pacto, si cupias effugere periculum. Nam qui timet omnia, nunquam sese explicabit.

Nulla tam bona est fortuna, de quâ nil possis queri.

Trochaicus est. Felicitati semper aliquid adjunctum est incommodi.

Nusquã meliùs morimur homines, quã ubi libenter vivimus.

Ibi mori optimũ, ubi jucundè viximus. Trochaicus est.

Negandi causa avaro nusquam deficit.

Qui non dat libenter, semper aliquam invenit causã cur non det.

Nimiùm altercando veritas amittitur.

Moderatâ disceptatione veritas excutitur, at immoderatâ perditur. Id quod prorsus accidit sophisticis quibusdam ac rixosis disputatoribus. Hic versus à *Gellio* citatur.

Quotide damnatur, qui semper timet.

Qui sibi conscius, semper timet supplicium, is quotidiè damnatur.

Quotidie est deterior posterior dies.

Semper ætas vergit in pejus: hoc est, mores hominũ indies magis ac magis degenerant.

Ridiculum est, odio nocentis perdere innocentiam.

Trochaicus est. Stultũ est sic odisse peccatum, ut ipse pec-

pecces: veluti si quis ob impudicã uxorẽ veneno tollat adulterum, & sic puniat adulteriũ, ut ipse fiat venefic⁹.
Pars beneficii est, quòd petitur benè si neges.

Quidã ità molestè dant, ut gratiã amittant beneficii. Quidam adeò commodè negant, ut videantur dedisse.
Stultum est timere, quod vitari non potest.

Veluti mortem, aut aliud fatale incommodum.
Timidus vocat se cautum, parcum sordidus.

Suis quisque vitiis blanditur, eáque extenuat mutatis nominibus.
Veterem ferendo injuriam, invitas novam.

Et hic citatur ab *Aulo Gellio*. Si sinas impunitum peccatum, facis ut iterùm libeat peccare.
Tam deest avaro quod habet, quàm quod non habet.

Hunc senarium citat *Seneca* in Controversiis. Avarus non magis utitur suis quàm alienis; utrisque igitur ex æquo caret.
O vita misero longa, felici brevis!

Et hunc refert *Seneca*. Infelices laborant vitæ tædio. Felicibus mors ante diem videtur accidere, quòd vitæ tædium non sentiant.

RODOLPHUS AGRICOLA

Johanni Agricolæ suo fratri, *S. D.*

NIhil habeo, mi frater, quod vel ego aptius tibi pro nostrâ necessitudine, ut qui frater sim tuus, offerre possim: vel tu potiùs pro tuâ ætate, ut qui prima juvẽtæ spatia ingrederis, ex me expectare debeas, quàm ut undecunq; possim, ea tradam tibi, quibus & eruditione ornatior, & vita melior evadas. Idq; dignum studiis meis, dignũ amore nostro arbitror munus, ea parare tibi, quorum usus non tẽpore intercidat, non casibus obnoxius sit: sed quemadmodum natura perpetuo nos devinxit pignore, ità illa quoque, quæ à me accipis, solida perindè sint, perpetuóq; tibi

adjumento futura. Quod ſi pulchrè apud Poetam ille monuiſſe filium videtur, qui inquit,

Diſce puer virtutē ex me, verumq; laborē: Fortunā ex aliis.

Et ille quidem, cujus omnis conatus pendebat ex fortunâ, omnis ad fortunā labor dirigebatur: non immeritò virtutis ego tibi hortamenta colligam, qui vitā hactenus eis impendi ſtudiis, quæ verâ certiſſimáq; ad virtutem ducunt viâ; quæq; in rebus humanis quid expetendum ſit, quid fugiendū, quid rectè ſecúſq; fiat, veluti in ſpeculo, conſpiciendū nobis, conſiderandúmq; proponunt. Cùm ſint autē permulta, quæ ad vitæ pertineant inſtitutionem, Græcis Latiníſque literis conſcripta; egregia inprimis & admirabilis Iſocratis ad Demonicū Paræneſis mihi videtur. Ea enim ſuavitas eſt dicendi, is ornatus & (ut ità dicā) ſculptura orationis; tanta præterea majeſtas, utilitas, decor præceptorum, ut ſi quemadodum pugiles meditatos quoſdam nodos nexúſque habent, quibus in certamine ſubitò, vel non cogitantes etiam utantur: ità nos quoq; oporteat certa quædam & ad manū depoſita vitæ habere præcepta, quæ omnes noſtras velut ad filū dirigant actiones, quorúmq; tenax infixa mentibus noſtris memoria, recti nos limitem egredi ubiq; vetet; hic libellus aptè vel maximè ad hanc rem, atq; accommodatus mihi videatur. Eum itaq; in Latinū ſermonē è Græco converti rem ſcrupuloſam conatus, ut numeros quoque quorum ille fuit obſervantiſſimus, & ſchemata, vel (ut nos dicimus) exornationes orationis, quoad poſſem, imitarer: Per ſimiliter enim cadentia & deſinentia, & æquata, & contrà poſita, & reliquos id genus ornatus volvitur oratio. Quorum ut ſtudioſus, præcipuè Gorgias Leontinus præceptor ipſius, aliíque ætatis illius ſophiſtæ fuerunt: ità diligentior ipſe; ut ſecuti ipſū, non affectati viderentur. Hunc ego legendū tibi etiam atq; etiam, & ad verbū quoq; ediſcendū cenſeo, ſempérque velut ante oculos tanquā regulā quandam, vitæque præſcriptū habendum. Ità fiet ut non ſolùm inſtruat os tuū; verùm animū quoq; emendet. Quemadmodū enim

ad

ad doctrinam præcipuum est, intelligere quæ legas; ità ad virtutem maximum, facere quæ intelligas.

ISOCRATIS AD DEMONICUM

Paræneſis, per *Rodolphum Agricolam* è Græco in *Latinum ſermonem* tranſlata.

IN Multis, Demonice, rebus multùm inveniemus diſtantes bonorum mentes, atque malorum cogitationes; multò verò maximum accepêre diſcrimen circa mutuã conſuetudinem vitæ. Hi enim præſentes ſolũ amicos venerantur: alii eos quoque qui longè abſunt benevolentiâ proſequuntur. Ac malorũ quidem amicitias tempus exiguũ diſſolvit, at bonorum ne omnis quidem ævi tractus extinguit. Quum putem igitur eos, qui gloriam expetunt, quiq; ſuos eruditioni conatus deſtinant, bonos & nequaquã malos decere ſectari, hanc orationẽ dono tibi miſi, indicium erga te benevolentiæ, ſignúmque cum Hipponico familiaritatis. Decet enim liberos, quemadmodũ facultatum, ità amicitiæ quoq; paternæ hæreditatem ſuſcipere. Video autem & occaſionem nobis convenientem, & præſentis nos opportunitatem temporis adjuvantem. Tu enim erudiri cupis, ego erudire alios adnitor. Tu ſapientiæ ſtudio adhuc teneris, ego deditos illi rectâ viâ deduco. Quicunque autem adhortatorias ad amicos ſuos orationes conſcribunt, pulchrũ illi quidẽ opus aſſumunt, non tamẽ circa id quod eſt in philoſophiâ præſtantiſſimum, laborant. Qui verò adoleſcentibus præmonſtrant, non ea quibus vehementiam in dicendo conſequantur, ſed quo pacto vitâ moribúſque induſtrii fiant, tantò magis quàm illi audientibus proſunt, quantum intereſt, quod illi ad ſola ipſos verba conformant, hi verò ipſorũ quoq; facta emendant. Quamobrem nos non exhortationem tibi parantes, ſed inſtitutionẽ tibi ſcribentes, pergemus noſtri te conſilii participem facere, quas res oporteat adoleſcentes deſiderare, &

quæ rursus opera vitare, qualibus item hominib⁹ se con-
jungere & quo modo suam ipsorũ vitã instituere. Qui-
cunque enim vitæ cursũ hoc itinere fecerunt, hi soli ad
ipsam virtutẽ ingenuè adire potuerunt, quâ non res ho-
nestior, non constantior est ulla. Pulchritudo enim vel
valetudine perit, vel tempore flaccescit. Divitiæ vitio-
rum sunt potiùs, quàm integritatis ministræ; facultatẽ
nempè desidiæ præbentes, & ad voluptatem juvenes in-
citantes. Robur prudentiæ conjunctum profuit; sine illâ
verò sæpiùs eum, qui id habet, offendit; & corpora qui-
dem eorum qui se exercent, adornat; industriam verò
mentis obscurat. Virtutis autem possessio, quorum bona
fide mentib⁹ ipsa coaluerit, sola consenescit, divitiis po-
tior, utiliorq; generis splendore; quæque fieri nequeunt
ab aliis, illa suis viribus subdens, & multitudini metuen-
da constanter expectans, desidiam dedecus, laborem lau-
dem arbitratur. Hoc cognitu perfacile est ex gloria cer-
taminũ Herculis, operũmque à Theseo gestorum, qui-
bus morum præstantia tantum laudis insigne operibus
adjecit, ut omnis temporũ posteritas reb⁹, quas gesse-
runt, offundere nequierit oblivionem. Sed & tu quoq;
memor patris tui vivendi sectæ, nonne habebis pulchrũ
& domesticum eorum, quæ à me tibi dicentur, exem-
plum? Neque enim parvi virtutem faciens, neque socor-
diæ deditus egit ætatem: sed corpus laborib⁹ exercebat,
animo pericula subibat, neque extra modum divitias ex-
petebat, sed præsentibus quidem fruebatur bonis veluti
mortalis, gerebátq; curam futurorum velut immortalis.
Neq; verò contemptè vitam instituerat, sed elegans e-
rat & magnificus, simúlque expositus amicis. Impensiùs
laudabat officio ipsum prosequentes, quàm generis sibi
necessitudine devinctos. Persuadebat enim multò ad a-
micitiam efficaciorem esse naturam lege, mores genere,
electionẽ necessitate. Tempus in præsentiâ nos defice-
ret, si omnes illius actiones enumerare pergamus, exa-
ctéque de illis nobis alio erit loco differendum. Nunc
signũ quoddã Hipponici sustulimus naturæ, ad quẽ ve-

lut

lut exemplar, vitam formes oportet, legemque tibi mores illius putes, & imitatorem te æmulúmq; virtutis paternæ præbeas. Turpe namq; fuerit, pictores pulcherrima quæque exprimere animantium, & liberos non imitari industriam parentum. Existimes autem nullum ità pugilem contra adversarios suos decere meditari, sicut te considerare quo pacto cum patris tui ratione vivendi decertes. Fieri autem non potest, ut animũ quisquam taliter formet, nisi multis ante honestísque præceptis fuerit expletus. Corpora namque moderatis laboribus, animus verò actionibus honestis roboratur. Experiar igitur breviter ea tibi exhibere, quibus observandis in vita plurimum videaris virtutibus additurus, & gloriam cunctos apud homines consequuturus.

PRimum quidem piè divina colas, non solùm sacrificans, verùm etiam quod juraris præstans. Illud enim affluentiæ opum est signum, hoc morum probitatis indicium.

Numen venerare semper quidem, præsertim quod civitas: sic enim simul videberis sacra Deo facere, legibusque obtemperare.

Talem te exhibeas erga parentes, quales exhibere se tibi voles ex te progenitos.

Firma te exercitationibus corporis, non iis quæ robori, sed quæ sanitati conducunt. Id assequêris, si desinens laborare, tolerando adhuc labori sufficies.

Neq; in risum proclivis esse velis, neq; in verba confidens: illud enim stulti est, istud furentis:

Quæ factu turpia sunt, ne dictu quidem putes honesta.

Fac assuescas non tristis esse, sed cogitabundus: propter illud enim ferox, propter hoc providus esse credêris. Putes inprimis decere te modestiam, pudorem, justitiam, temperantiam; istis enim omnibus contineri probitas adolescentium videtur. Neq; latiturum te, si turpe quippiam feceris, speres: ut enim alios celes, teipsum tamen conscium habebis.

Deum time, parentes honora, amicos reverere, legibus obedi, voluptates sectare gloriæ junctas: oblectatione enim cum

honestate

honestate nihil est melius, sine illa verò nihil est pejus.

Obtrectationes devites, tametsi fuerint falsæ: vulgus enim veritatem ignorat, opinionémque potius spectat.

Sic facito cuncta, velut neminem celaturus; tametsi enim parumper occultes, posteà tamen detegêris.

Plurimum tibi opinionis adjunges, si appareat ea te non facere, quæ, si fuerint ab aliis facta, reprehendas.

Si cupidè didiceris, multa quoq; disces. Quorum habes doctrinam, ea meditationibus custodias; at quæ nescis, ea præceptis adjunge doctrinæ. Æquè namque turpe est, eum, qui utilem audit orationem, non addiscere, & cui datur ab amicis munus aliquod, non recipere.

Vitæ otium studio percipiendæ eruditionis impende: sic enim difficulter ab aliis invēta facilè tibi percipere continget. Puta multitudinem præceptionum multis opibus esse potiorem: istæ enim celeriter dilabuntur, illæ in omne permanent tempus. Sola enim rerum omnium immortalis est sapientia.

Nè pigeat longũ facere iter ad eos, qui conducibile aliquid docere profitentur. Turpe namque fuerit mercatores tanta transire maria, quo cumulatiores suas opes efficiant: adolescentes verò nè terrâ quidem sustinere proficisci aliquò, quatenus meliorem suam faciant mentem.

Moribus fac ut sis comis, verbis autem affabilis: est autẽ comitatis, benignè obvios appellare: affabilitatis, familiariter cum ipsis verba cõmunicare. Benignum te præbeas cunctis: optimis autem utâris. Sic & illis inimicus non eris, & istis amicus fies.

Neque crebrò convenias eosdem, neque diù cum eis agas de eisdem: SATIETAS enim omnium.

Exerce spontaneis teipsum laboribus, ut adactos quoque perferre queas.

A quibus turpe est animum vinci, eorum omnium temperantiam exerce, lucri, iræ, voluptatis, doloris.

Id autem continget, si lucrum putaveris id, quo gloriam augeas, non quo divitiis addas. In irâ, si talis sis adversus peccantes, qualis delinquẽti tibi esse alios velles: in jucundis, si

si turpe putaveris servis te tuis imperare, voluptatibus verò servire; in adversis, si alienas respicias calamitates, tibique, quòd homo sis, in memoriam subinde reducas.

Verborum magis quàm pecuniarum depositæ tuere: decet namque viros jurejurando se fideliores præstare.

Consentaneum puta, perindè malis non credere, quemadmodum fidem bonis habere.

Quæ nolis efferri, nemini dixeris: nisi tantundem expediat ea taceri, & tibi dicenti, & illis qui audierint.

Jusjurandum adactum propter duas accipito causas, vel ut te ipsum turpi crimine exolvas, vel ut amicos tuos in magnis periculis serves. Pecuniarum autem gratiâ nullum Numen juraveris. Videberis enim aliis pejerare, aliis pecuniarum cupidus esse.

Nullum fac amicum, nisi exploraveris ante quo pacto prioribus sit usus amicis. Spera namque ipsum erga te futurum talem, qualis & erga illos fuit.

Tardè fias amicus, factus autem da operam, ut permaneas. Tantundem enim dedecoris est & nullum amicum habere, & crebrò subinde amicos mutare.

Neque cum damno amicos probes, nec inexpertus ipsorum esse velis; Hoc autem facies, si & cum nullius indigeas, te simules indigere; & illa quæ vulgari nihil referat, velut occultanda concredas: deceptus enim opinione, nihil offendes: non deceptus, mores illorū rebus fictis nosces. Amicos proba, & ex vitæ adversitate & ex periculorū societate. Aurū enim igne perspicimus, amicos verò inter adversa cognoscimus.

Amicos hoc pacto utêris commodissimè: si non, ut ab eis rogeris, expectes, sed pollicens ultrò ipsis in tempore succurras.

Atque putes turpe, & ab inimicis superari injuriis, & ab amicis superari beneficiis.

In familiaritate proba non solùm malis tuis indolentes, verùm etiam bonis non invidentes: Multos enim, qui cum infelicibus mœrent, prosperitatis illorum invidia torquet.

Absentium amicorum fac memineris apud præsentes, ut rationem etiam istorum quoque absentium habere videaris.

Circa vestitum elegans, non splendidus esse velis. Est au-

ele-

elegantis quidem esse magnificum, splendidi verò profusum. Ama rerum non immensam possessionem, sed modcratam perfruitionem.

Contemne divitiarum studio occupatos, atq; iis, quæ habẽt, uti nescientes. Simile namque contingit illis, quod equum possidenti bonum, & equitare nescienti.

Adnitere divitias tibi, pecunias scilicet atque possessiones comparare. Sunt autem pecuniæ illorum, qui rectè ipsis frui sciunt: possessiones, qui ipsis uti queunt.

Dilige quas habes facultates, duas ob causas, ut et magnũ aliquod damnum resarcire, & amicis probis laborantibus possis opem ferre; ad reliquum vitæ usum non plùs æquo, sed moderatè ista concupisce. Amplectere quidem præsentia, quærásque meliora.

Nulli calamitatem exprobrâris, communis enim est fortuna, & futurum incertum.

Bonis benefac: honestus enim thesaurus est gratia, quæ à bono viro debetur.

Si malis benefacias, simile tibi contingit, quod qui alienos canes pascunt. Illi enim danti sicut temerè accurrenti allatrant: mali quoque eos, qui prosunt, sicut qui nocent, similiter offendunt.

Adulantes aversare perindè atq; fallentes: utrique enim cùm eis fides habetur, injuria afficiunt eos, qui sibi crediderunt.

Si amplexus fueris amicos qui ad pessima gratificentur, non habebis unquam, qui tibi ad ea quæ sunt optima sequendum assistant.

Comem te præbeas iis quibuscum conversaris, & non insolentem: superborum enim fastum vix servi quoq; perferent, at morum comitatem cuncti benigniter acceptant.

Eris autem comis, si neq; jurgator sis, neq; implacidus, neque cum omnibus contendas, neque iræ eorum, cum quibus agis, celeriter occurras, neque si injustè quidẽ fuerint irati, sed effervescentibus concedas: deinde ipsos, ubi relanguerit ira, reprehendas. Neque inter ridicula seriis, neque inter seria ridiculis gaudeas: Intempestivum enim ubique est molestum.

stum. Neque ingratè gratiam ineas, quod multis evenit qui faciunt quidem, sed ægrè tamen amicis inserviunt. Neque cupidus fueris, vel culpandi, quia grave est; vel castigandi, quia est acerbum.

Imprimis cave tibi à potandi consuetudine: quod si quando tulerit tempus, ante ebrietatem surge. Cùm fuerit mens vino corrupta, patitur idem quod currus solent, qui suos effuderũt aurigas: Illi namque nullo ordini suis destituti rectoribus feruntur; animus quoque plurima peccat, ratione subversâ.

Immortalia sentias, magnitudinem animi præ te ferendo: mortalia verò, moderatè præsentibus perfruendo.

Tantò modestiam meliorem immodestiâ putes, quantum est quòd alia quidẽ omnia perversè facta lucro sunt eũ qui illa admittunt; sola autem immodestia damno afficit eam habentes: plerumque enim quos verbis offenderunt, illis rebus pœnas luunt.

Quorum conciliare tibi amicitiam velis, boni quippiam de eis prædices apud illos qui sunt renunciaturi: principium enim amicitiæ latus est; inimicitiæ vituperium.

Cùm consulis, præterita sumas in exemplum futurorum; latens enim, ex eo quod apertum est, expeditissimè poteris cognoscere.

Delibera diù, celeriter verò confice, quod decrevisti.

Optimum puta, contingere nobis à Deo prosperitatem; à nobis ipsis prudentiam.

Quibus de rebus liberè proloqui te pudet, visque cum amicis aliquibus de iis communicare, verbis velut de alieno negotio utere. Sic enim & illorum sententiam noſces, téque ipsum haudquaquam manifestum reddes.

Cùm super tuis rebus aliquem in consilium tibi assumes, considera primùm quo pacto suas ipse res gessit. Qui enim malè administravit res suas, nunquã benè cõsulet in alienis.

Ità poteris maximè ad consulendum excitari, si calamitates, quas affert temeritas, spectes. Sanitatis namq; tunc præcipuè curam habemus, cùm valetudinis adversæ dolorem recordamur.

Regum imitare mores illorumq; vitæ rationem sectare: vide-

videberis enim amplecti illos, vel æmulari. Itaq; apud multitudinem tibi majorē continget laudem assequi, & constantiore regum benevolentiâ perfrui.

Obsequere legibus, quas reges statuunt: firmissimam tamen legem mores illorum putes: sicut enim, qui Rempublicam gubernat, opus habet populum observare, ità & sub principatu viventem, maximè regem decet honorare.

Magistratu præditus, neminc ad obeunda ministeria maloutere. Quæ enim ille deliquerit, eorū in te culpa transferetur.

Ex publicis administrationibus abeas, non opibus cumulatior, sed gloria honestior: Multis enim opibus præstantior est multitudinis laus.

Nullam rem inhonestam, neque dictò neque facto juveris; videberis enim ipse talia facere, qualia facientes alios tuēris.

Sic te compara, ut aliis superior esse possis; sis tamen æqui contentus, ut justitiam videaris expetere, non propter imbecillitatem, sed propter æquitatem.

Elige justam potiùs paupertatem quàm divitias injustas: Tanto enim præstantior est opibus justitia, ut illæ solis divitibus prosint, hæc verò defunctis etiam gloriam præstet; & illæ passim improbis contingāt, hæc malis prorsus sit inaccessa.

Neminem tibi junxeris eorum, quibus injustitia lucro est, sed potiùs eos qui propter justitiam ferunt jacturas. Justi enim etsi nullâ aliâ re superant injustos, honestâ tamen spe illos antecedunt.

Omnium curam gere, quæ ad vitam pertinent, maximeq; omnium providentiam tui ipsius exerce; maximum enim in minimo est mens bona in humano corpore.

Operam da, ut sis corpore laborum patiens, animo sapientiæ appetens, ut illo perficere possis decreta, hoc decernere fatienda.

Quicquid dicturus es, priùs apud animum tuum expende: multorum enim cogitationem lingua præcurrit.

Puta rerum humanarum nihil esse firmum, ità nec in prosperis lætitia gestics, nec in adversis dolore concides.

Duo tibi tempora ad dicendū deputa, vel cùm sint aliquæ de quibus exploratū habeas, vel de quibus discere est necesse.

In

In solis enim istis potior est silentio sermo, in reliquis melius fuerit tacere quàm loqui.

Gaude cum tibi contigerint bona; moderatéque dole, ubi inciderint mala; neutrius tamen animi in aliis esse velis manifestius: Absurdum enim est, reconditas in domibus opes asservare, & cogitationem in propatulo positam circumferre.

Magis dedecus vites, quam periculum. Oportet enim malis formidabilem esse finem vitæ, probis verò vitam cum turpitudine conjunctam.

Conare imprimis vitam in tuto collocare. Quod si tamẽ contigerit in periculum te devocari, quære in bello salutem cum honestâ opinione, & non cum pudendâ famâ: mori namque cunctis providentia decrevit; sed honestè vitâ decedere, id bonis tantùm viris proprium natura concessit.

Nec mirum tibi videatur, si multa quæ diximus haudquaquàm præsenti tuæ conveniunt ætati. Non enim id me latebat. Sed statui eâdem operâ & præsentis vitæ consilium tibi proferre, ac futuri temporis monita relinquere, quæ quanto tibi sint usui futura, facilè cognoscas: qui verò tibi cum benevolentia consulat, difficulter consequêris. Vt ergo reliqua non ex alio requiras, sed hinc veluti ex ærario proferas, decrevi nihil eorum prætermittere, quæcunque tibi possim in consiliũ afferre. Gratiam autẽ habeo Deo ingentem, si, quam de te concepi, non me fallat opinio: Pleroſque enim videmus, ut cibis jucundissimis potiùs quàm saluberrimis delectari, ità seducentibus à vero amicis potiùs accedere, quàm illis qui ad meliora hortentur. Te verò puto contra instituisse pergere, indicium mihi tuam circa reliquum vitæ cultum industriã sumens. Qui enim rectissima sibi ipse agere indicit consentaneum est eum aliorum ad virtutem exhortationum monita non segniter amplecti. Præcipuè excitabit te, ut rerũ honestarum amore teneāris, si perspexeris, quòd ex iis voluptates perquam legitimè habeamus. In socordia namq; satiandarúmq; libidinum studio continuò sunt labores voluptatibus adjuncti, enixus verò ad virtutem conatus, modestáque vitæ institutio: sinceras semper satioréſque referunt oblectationes. Et illic quidem gavisi primum, postea dolemus:

hic

hic post laborem voluptates capimus. In cunctis autem rebus non ita principii meminimus, quemadmodum exitûs sentiemur: plurima enim in vita non propter res ipsas agimus, sed consequentium gratiâ elaboramus. Cogita autẽ quæ malis convenit passim, quicquid obviũ est agere: Hanc enim protinus vitæ sibi regulã præscripserunt. Bonos verò oportet nequaquam virtutem negligere, vel in multorum incurrere reprehensiones: cuncti enim non perindè oderunt eos qui se fallunt, sicut qui probos esse se jactant, nullaq; in re vulgo sunt præferendi. Rectè quidem: nam si eos, qui solis verbis fraudem struunt, improbamus; quomodo eos qui totâ aberrant vitâ, non aspernandos putabimus? meritòq; credimus istos non solùm in seipsos delinquere, sed & fortunæ esse proditores: hæc enim opes gloriamq; & amicos peperit, illi verò seipsos indignos hac suâ felicitate fecerunt. Quòd si oportet enim qui mortalis sit, scrutari conjecturâ cœlestiũ mentẽ, ego arbitror in familiarissimis sciis maximè ostendisse, quomodo bonis sint malisq; affecti hominibus. Jupiter enim Herculẽ & Tantalum genuit, quemadmodum fabulæ tradunt, cunctiq; credunt: & illum quidem propter virtutem immortalitate donavit: hunc propter improbitatem gravissimis calamitatibus oppressit. Quibus utentem exemplis expetere decet honestatem, & non modò his quæ nos diximus, sed ex poetis pulcherrimum quodq; edisscere, & reliquos eruditos quid dixerunt utile, scrutari. Quemadmodum enim videmus apem omnibus floscŭlis insidentem, & de unoquoque optima carpentem: ità oportet, qui vitæ disciplinam expetunt, nullius rei rudes esse, & undique quæ sunt utilia colligere. Vix enim quis hac diligentiâ naturæ poterit errata superare.

FINIS.